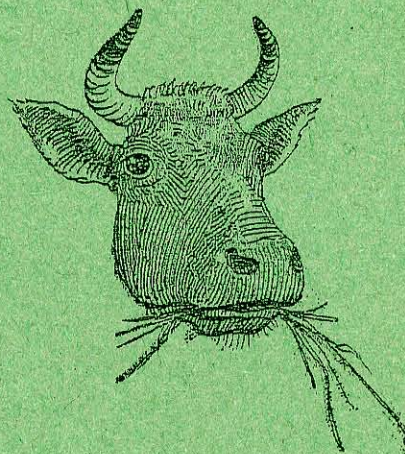

TOP. ARK.

EN HEDENSK KULTPLASS PÅ PRESTEGARDEN ?

ARKEOLOGISKE UNDERSØKELSER AV ET KOKEGROPPFELT
PRESTEGARDEN, GNR.12, BNR. 5 OG 6, AURLAND KOMMUNE, SOGN OG FJORDANE

Rapport ved Kjersti Randers
Med bidrag fra Anne Karin Hufthammer

Arkeologisk institutt, Bergen museum
Universitetet i Bergen 1999

EN HEDENSK KULTPLASS PÅ PRESTEGARDEN ?

**ARKEOLOGISKE UNDERSØKELSER AV ET KOKEGROPPFELT
PRESTEGARDEN, GNR.12, BNR. 5 OG 6, AURLAND KOMMUNE, SOGN OG FJORDANE**

Rapport ved Kjersti Randers
Med bidrag fra Anne Karin Hufthammer

Arkeologisk institutt, Bergen museum
Universitetet i Bergen 1999

INNHold

1. INNLEDENDE OPPLYSNINGER	
Bakgrunn for undersøkelsene	3
Tidsrom, arbeidsomfang, deltakere, værforhold	3
Relasjon mellom registrerte og utgravde lokaliteter	3
Fotos og tegninger	4
Tidligere registreringer og funn på Prestegarden	4
Beliggenhet, topografi	4
2. SUPPLERENDE REGISTRERINGER	
Øvre terrasse	5
Tunellpåslaget	5
3. UTGRAVNINGENE	
Areal, arbeidsmetode	8
De enkelte strukturer - litt generelt	9
Røys 1/ antatt rydningsstein	9
"Røys 2"/grop med rullestein	14
Nedgravning/grop i sjakt 4	15
Kokegrop og ildsteder (struktur 1-40)	18
Øvrige forsenkninger/groper (struktur 101-138)	28
4. FUNN, FUNNFORHOLD OG DATERING	
Funn fra registreringen 1993	33
Funn og funnforhold	33
Datering	36
Funnliste	39
5. EN KULTPLASS PÅ PRESTEGARDEN ?	
Gårdens navn og posisjon i bygda	40
Ildsted - kullgrop - kokegrop	41
Kokegropfelt, kultplass - et par eksempler	42
Kokegropfeltet på Prestegarden	42
Sammenfatning - En kultplass på Prestegarden ?	46
6. LITTERATUR	47
VEDLEGG 1 Rapport, beinmaterialet, v/A. K. Hufthammer	48
VEDLEGG 2 Rapport, C-14-dateringer, v/Beta Analytic Inc.	55
VEDLEGG 3 Samlet fotoliste	60

1. INNLEDENDE OPPLYSNINGER

BAKGRUNN FOR UNDERSØKELSENE

Etter stortingsvedtak av juni 1992 ble det bestemt at ny trasè for E-16 "Stamvegen" mellom Oslo og Bergen skulle gå gjennom Aurland og Lærdal i Indre Sogn. I regi av Sogn og Fjordane Fylkeskommune ble det utført registreringer og utarbeidet konsekvensanalyse for hele trasèen gjennom fylket, et arbeid ferdigstilt i 1995.

Den såkalte "Stamvegtunellen", en nær 2,5 mil lang tunell gjennom fjellet mellom Aurland og Lærdal var unntatt den samlede konsekvensanalysen. Der var påvist automatisk fredete kulturminner i konflikt med påslagene med tilførselsvei i begge kommuner. Utgravningene fra Aurland omhandles i denne rapporten.

Utbygger er Statens Vegvesen, Sogn og Fjordane. Det er således denne etat som har finansiert utgravningene i sin helhet. Vi takker anleggsledelsen for godt samarbeid og velvillig hjelp.

TIDSROM, ARBEIDSOMFANG, DELTAKERE, VÆRFORHOLD

Feltarbeidet ble utført i løpet av en femukers periode i juni og juli 1994. I tillegg til utgravningene ble det også foretatt supplerende registreringer i enkelte områder etter avtale med fylkeskommunen (øvre terrasse, selve tunnelpåslaget, nærmere omtalt i eget avsnitt). Netto arbeidsomfang i felt utgjorde omlag 22 ukeverk. Undertegnede var ansvarlig for undersøkelsen og fungerte også som daglig utgravningsleder i felt. Deltakere forøvrig var arkeologistudentene Danuta Bjørndal, Bjarte L. Bryn, Kari C. Larsen og Atle Omdal. Værforholdene var kjølig, stort sett overskyet med noe regn. Bortsett fra regnværsdagene må været ansees som brukbart arbeidsmessig. Det fuktige værlaget gjorde det lett å se omrisset av strukturene i marken. Regnvann drenerte raskt nedover i den porøse grusterrassen.

Gravemaskin med fører kom fra bygda men ble skaffet gjennom Statens Vegvesen. Maskinen ble benyttet i to omganger, begge av et par/tre dagers varighet.

RELASJON MELLOM REGISTRERTE OG UTGRAVDE LOKALITETER

Området berørt av tunell og tilførselsvei ble registrert i 1993 (rapport ved Jan Auestad 1993). Den prosjektansvarlige for Fylkeskommunens arkeologiske arbeid systematiserte seinere de samlede registrerte lokaliteter i Aurland på annen måte slik at flere lokaliteter fikk nye nummerbetegnelser (Kristine Bjørndal 1995).

I tillegg er de registrerte lokaliteter en blanding av enkeltstrukturer og åpnete sjakter som utgjør større felt med mange strukturer. Variantene kan lett føre til forvirring. Forvirringen blir ikke mindre når enkelte strukturer under utgravningen, for oversiktene skyld, igjen fikk ny betegnelse. Relasjonene mellom de ulike betegnelser er i samsvar med følgende oversikt:

Auestad lok.1 = Bjørndal lok. 8 = Utgravningsfeltet på nedre terrasse
 Auestad lok.8 = Bjørndal lok. 9 = Utgravningens Ildsted, struktur nr.36
 Auestad lok.4 = Bjørndal lok.10= Utgravningens Røys 1
 Auestad lok.6 = Bjørndal lok. 7 = Utgravningens Røys 2
 Øvrige registrerte lokaliteter ligger utenfor angjeldende utbyggingsområde og er i denne sammenheng ikke videre undersøkt.

FOTOS OG TEGNINGER

Gjenstandsbildene er tatt av David Simpson, Arkeologisk institutt, Bergen museum, UiB. Feltbildene er tatt av undertegnede. Originaltegninger i målestokk 1:20 og 1:50 (feltplan) er å finne i muséets topografiske arkiv.

TIDLIGERE REGISTRERINGER OG FUNN PÅ PRESTEGARDEN

Undersøkelsesområdet ligger på Prestegarden, gnr.12. På Prestegardens innmarksområde er det kjent å ha ligget i hvert fall nærmere 30 gravhauger og gravrøyser (muligvis har her vært flere, fjernet og glemt før opplysninger ble systematisk samlet inn på 1950-tallet). Diverse gjenstandsfunn er innkommet, fra eldre og yngre jernalder (Fett 1954, seinere revidert). Bare 5 av haugene kunne påvises ved seinere registreringer utført i samband med økonomisk kartverk (Indrelid 1976-77). Disse 5 lå framdeles intakt ved utgravningen 1994 og skal være blant de største i fylket.

I samband med stamvegplanene utførte Sogn og Fjordane Fylkeskommune registreringer i marken. Det ble flere steder påvist gamle bosetningsspor i form av kulturlag og fyllskifter i grunnen under matjordslaget - både på nedre og øvre terrasse, men ikke på flaten langs elva. Dateringsprøver antydde bronsalder og eldre jernalder. Det ble også påvist et par underlige steinsamlinger, antatt å kunne være mulige gravminner (Auestad 1993, Bjørndal 1994). Begge ble undersøkt ved utgravningene, ingen viste seg å være graver (se under Røys 1 og 2).

BELIGGENHET, TOPOGRAFI

Undersøkelsesområdet ligger på de to brukene Nyheim og Fossheim under Prestegarden, gnr.12, bnr. 5 og 6. Stedet ligger omlag halvannen kilometer østsørøst for Aurlandsvangen, langs hovedveien, på nordsiden av elva og eksisterende Rv.50/nye E-16. Gården er idag jord- og hagebruksskole.

Terrenget går her i tre trinn fra eva/dalbunn i sør til den bratte bergveggen i nord. Områdene nærmest elva er skrin, steinete beitemark. Deretter fører en skrent opp til første terrasseavsats, her kalt nedre terrasse. Denne langstrakte, vel 30 meter brede, tydelig markerte grusavsatsen er idag oppdyrket (for tiden grønnsaksåker) og ligger ca. 25 m.o.h. Nordafor kommer et nytt trinn som leder opp til en øvre terrasse. Denne øvre terrassen har en mer ujevn overflate og er skrinere enn den nedre, grus og stein stikker flere steder opp gjennom torva. Den er delvis oppdyrka, delvis bevokst med kratt og småskog. Hovedfeltet for undersøkelsen lå helt øst på nedre terrasse med en bratt skrent ned mot øst og sør mens det mot nord stiger opp mot øvre terrasseavsats.

2. SUPPLERENDE REGISTRERINGER

I tillegg til de registreringer som ble gjort av Fylkeskommunen i 1993, ble det under utgravningsarbeidet utført noe mer registreringsarbeid på den øverste terrasseflaten og umiddelbart foran tunnelpåslaget.

ØVRE TERRASSE

Det ble her tatt 25 prøvestikk og gravet 4 mindre testsjakter:

6 stikk ble tatt i området nordøst for røys 2, sør for gjerdet mot enga i nord.

5 stikk ble tatt i området sør for røys 2.

10 stikk ble tatt øst for røys 2, utover mot terrassens østende.

4 stikk ble tatt langs øvre terrasseflates sørkant.

Stikkene målte $1/2 \times 1/2$ m og ble gravet fra 30 til 40 cm ned i bakken. Samtlige viste et 4 til 8 cm tykt grastorvdekke beliggende direkte på terrassegrusen. Det ble ikke påvist kulturlag, fyllskifter eller andre funn.

Testsjakt 1-3 var alle omlag $3/4$ meter brede, sjakt 4 var en meter bred.

Sjakt 1 lå 17 m SØ for røys 2 og var 5,5 m lang, orientert NV-SØ.

Sjakt 2 lå 12 m ØSØ for røys 2 og var 3,5 m lang, orientert N-S.

Sjakt 3 lå 28 m ØSØ for røys 2 og var 3 m lang, orientert N-S.

Sjakt 4 lå 33 m Ø for røys 2 m vest for grensegjerdet Nyheim/Fossheim, like før terrassens østende. Den målte omlag $1 \times 2,5$ m, orientert N-S.

De stratigrafiske forhold var som ved prøvestikkene, 5 til 8 cm tykk torv over terrassegrus. Bare i sjakt 4 ble det påvist et fyllskifte, beskrevet i kapittel 3.

Registrert Lokalitet 7 og 11 var i realiteten avskrevet av fylkeskommunen selv. Det ble tatt ytterlige søkesjakter gjennom disse som så ble avskrevet for godt, tolket som naturlige ujevnheter i bakken (Auestad 1993: lok.7 og 11).

TUNNELLPÅSLAGET

Noe NØ for øvre terrasses østende framtrer en loddrett bergvegg hvor tunnelen vil få sitt påslag. Foran lå ei lita flate før bakken skråner brattere ned mot tunet på Fossheim. Ifølge grunneier skal det være utplanert, omrotet og fjernet grus i området. Matjordslaget ble likevel fjernet og grusoverflaten rensert opp.

Jorda ble maskinelt fjernet i et felt på omlag 5×10 m, orientert Ø-V. Under torva var et skrint matjordslag, deretter et mer grusblandet jordsmonn før en var nede på hva som ble tolket som sikker terrassegrus, 40-50 cm under overflaten. De fjernete masser bar preg av omroting, iblandet som de var med blikk, tegl, m.m. Ingen spor etter strukturer i overflaten av den framrenska grusoverflaten. En vel 1 m dyp sjakt gravet vinkelrett på bergveggen bekreftet at en var nede i selve terrassegrusen. Området ble vurdert som funntomt og avskrevet.

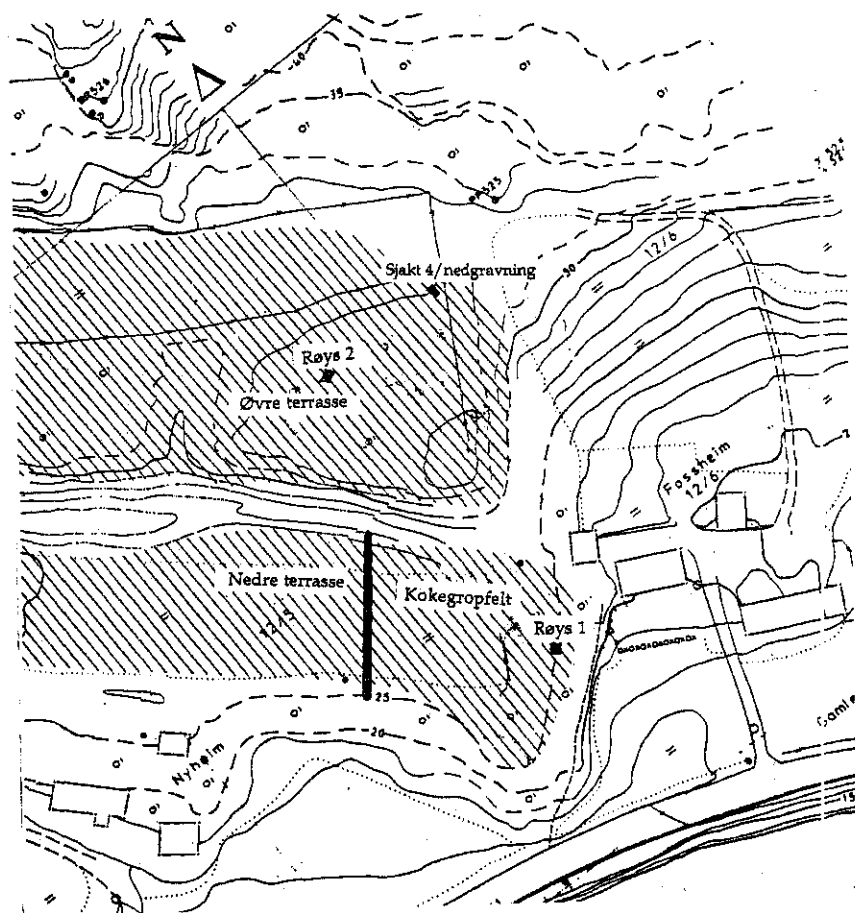
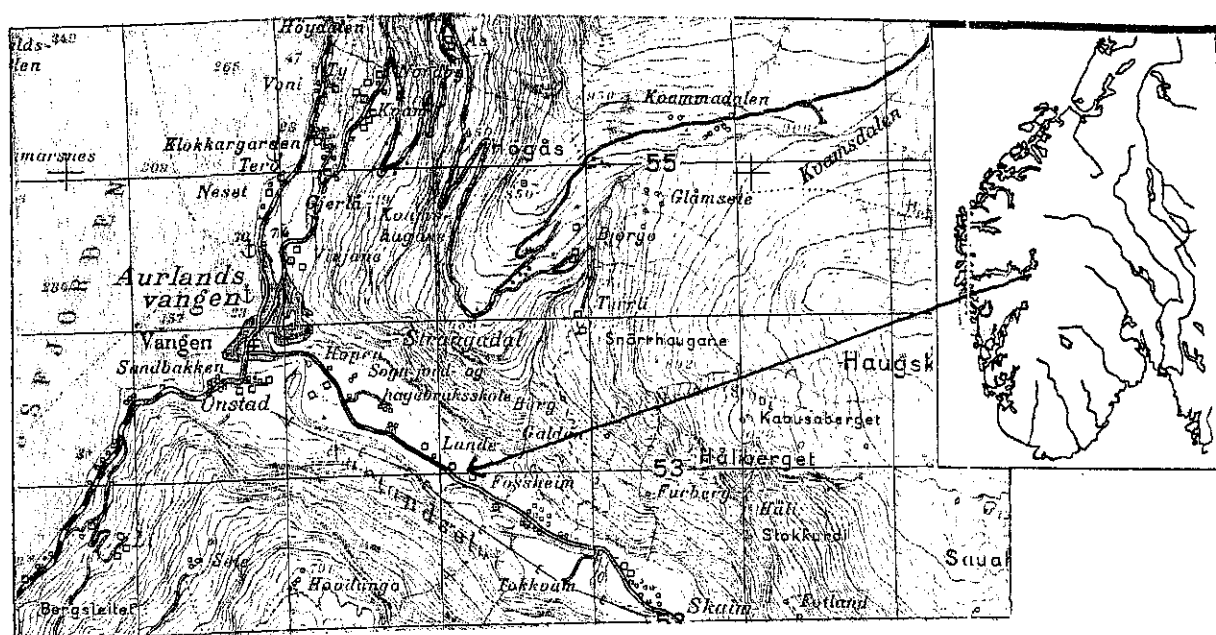

Fig.1 Øverst, oversiktskart Aurlandsvangen med vestre del av Aurlandsdalen med markering av utgravningsområde (serie M711, kartblad 1416 IV, målestokk 1:50 000). Nederst, detalj østenden av øvre og nedre terrasse med bl.a. kokegropfelt avmerket.

Fig.2. Fossheim midt i bildet. Terrassen med kokegropfeltet bakenfor/ovenfor tunet, sett mot vestnordvest.

Fig.3. Nyheim til venstre i bildet. Den skarpe terrassekanten med kokegropfeltet sees mellom trærne til høyre for huset, sett mot øst.

3. UTGRAVNINGENE

AREAL, ARBEIDSMETODE

Det undersøkte området utgjorde østre ende av de to ØSØ-VNV-gående terrassene (nedre og øvre) og lå på brukene Nyheim og Fossheim under Prestegarden, gnr.12, henholdsvis bnr. 5 og 6.

På nedre terrasse ble matjorda maskinelt fjernet i et areal på omlag 30 x 40 meter. Dette innebar så godt som hele terrassens bredde nord-sør (ca. 30 meter) og 40 meter mot vest fra avsatsens østre avslutning. Matjorda ble også fjernet på den såkalte "snippen", en grustunge som stakk ut mot sør. Undersøkelesesområdet på nedre terrasse utgjorde med dette et område på nærmere 1300 m². I tillegg ble den såkalte Røys 1 undersøkt.

På øvre terrasse ble det utført mindre, supplerende registreringer i form av en rekke stikk og fire testsjakter. Innen et mindre areal (ca. 50 m²) umiddelbart foran tunellpåslaget ble ogs matjordlaget maskinelt fjernet og grusoverflaten manuelt opprenset. - uten resultat - (nærmere beskrevet i kapittel 2 foran). I tillegg ble den såkalte Røys 2 undersøkt.

Matjordlaget på nedre terrasse ble fjernet med maskin og flaten rensert opp med krafse. En rekke ulike fyllskifter avtegnet seg mer og mindre tydelig i grusoverflaten. Målesystem ble lagt ut vinkelrett på terrassen med hovedaksene tilnærmet N-S og Ø-V, med X-verdiene økende mot nord og Y-verdiene økende mot øst. En planoversikt ble tegnet. Snittlinje ble lagt tvers over den enkelte struktur. Den ene halvdelen ble så gravet og profilsnittet tegnet. Flertallet av ildstedene/ kokegropene ble totalgravd, hvilket framgår under beskrivelsene av de enkelte strukturer. Av de små, mer eller mindre ubestemmelige nedgravninger, ble kun den ene halvdelen gravet.

Massene ble såldet med 4mm maskevidde. Problemer med tilgang på vann i nærheten gjorde tørrsålding nødvendig, noe som fungerte rimelig bra med de lite humusholdige masser. Noe ekstra tid medgikk likevel.

De to små "røysene" ble gravet for seg og på annet vis enn de mange nedgravde bosetningsrester forøvrig. For nærmere beskrivelser, se under dokumentasjon av disse strukturer.

Terrassens overflatemasser varierte fra finkornet sand til grovere grus og stein. Finest var massene i nordområdet der strukturene 14 til 29 ble påvist samt på "snippen" mot sør med strukturene 34-39. Utover dette var grusmassene tildels ganske grove og hardpakket med mye stein.

DE ENKELTE STRUKTURER - LITT GENERELT

På nedre terrasse ble det ialt påvist 39 (40) ildsteder og kokegroper samt 38 andre groper/forsenkninger. Enkelte innen sistnevnte gruppe kan tolkes som små stolpehull eller snarere staurhull (gjerdestolper, staur o.l.), andre er entydige nedgravninger men med uviss funksjon, mens enkelte synes mer tvilsomme og er muligvis ikke intensjonelt laget. Trolig dreier det seg i en del tilfeller om stein som er blitt fjernet/sparket vekk hvorefter tomrommet er blitt fylt opp med ovenforliggende åkerjord. To små steinsamlinger ble også undersøkt, en på nedre terrasse (Røys 1) og en på øvre (Røys 2).

Ildstedene/kokegropene ble nummerert fra 1 til 39 (40). De øvrige nedgravninger/forsenkninger har fått nummer fra 101 til 138. Generelt omtales de alle med den tolkningsnøytrale betegnelse "struktur nr. 1" osv. Nummerering starter på søndre felthavdel, fra øst mot vest, fortsetter på samme måte på nordre halvdel (Nyheim). Det fortsettes så på østsiden av eiendomsgrensen (Fossheim) for til slutt å omfatte "grustunga/snippen" som strakk seg ut mot sør (Nyheim). Unntatt fra denne regelmeshet er strukturene 104 til 106 som er å finne på grustunga mot sør. I tillegg kommer de to steinsamlingene kalt Røys 1 og 2 samt nedgravningen i sjakt 4.

RØYS 1/RYDNINGSTEIN ?

Under registreringene ble det påvist en steinsamling liggende under tre større steinblokker. Det ble stilt spørsmål ved hvorvidt dette eventuelt kunne være et gravminne (Auestad 1993, lok.4).

Røysa/steinsamlingen lå helt ute på østenden av nedre terrasse, vel en meter fra skrenten som går rett ned i tunet på Fossheim. Bare tre større steinblokker var synlige på overflaten. Selve steinlegningen var torvdekket. Den tegnet seg som en vag, avlang forhøyning, 10-15 cm høy, på den ellers flate terrassen.

Undersøkelsen

Vegetasjon og torv ble fjernet og steinlegningen rensset fram, tegnet og fotografert i plan. En snittlinje ble lagt tilnærmet Ø-V, på tvers av røysa umiddelbart sør for steinblokk B og innunder blokk A. Stein i søndre halvdel ble så forsiktig fjernet. Blokk A ble lempet vekk for å komme til langs profilen. En grov seg videre forsiktig ned i jordlaget. Etterhvert kom det fram små kullspetter i massen innen et lite område helt inn mot profilveggen, direkte under der blokk A tidligere lå. Noe dypere ned framsto sørdelen av et tydelig, sirkulært, kullholdig fyllskifte. Mulig branngrav eller ennå et ildsted? Snittet ble rensset opp og dokumentert.

Deretter ble blokk B og C lempet unna og andre halvdel av røysa fjernet, de underliggende jordmasser gravet ned til en hadde rensset fram resten av den kullholdige nedgravningen i plan. Et nytt snitt ble lagt gjennom midten av gropa, også dette ble dokumentert (fig.7, snitt B-B). Resten av gropa ble så undersøkt, massene såldet og kullprøver tatt. Det ble så gravet ned til terrassegrusen med unntak av deler av nordområdet, der store trær med omfattende rotsystem måtte tas hensyn til. Røttene måtte ikke ødelegges, da ytterste del av terrassen skulle stå igjen som vern og støyskjerm mellom gården og den nye riksveien.

Oppbygning, utseende, stratigrafi

Røysa framsto etter avtorving som en avlang, flat steinsamling, 15 cm høy på midten og 3 x 6 meter i utstrekning, orientert tilnærmet N-S, med rimelig klar avgrensning mot vest og sør, mer ødelagt og/eller utflytende mot øst og nord (fig.4 og 5, side 12 og 13). Steinene lå stort sett i ett enkelt lag dels på og dels noe ned i underliggende jordlag (dyrkingsjord) og var i størrelsesorden fra 10 til 20 cm. Tre store blokker lå over steinsamlingen (merket A,B og C på tegningene). En kullholdig grop ble påvist under vestre del, nedgravd i grunnen. Gropa lå imidlertid ikke direkte under røyssteinen. Mellom stein og grop var et sjikt noe sandet, humusholdig jord/dyrkningslag.

Fra røysas NV-hjørne kunne følges 4-5 flataktige, avrundete stein på rekke, 30-35 cm store, (se plantegning og foto). Stikkbor antydte en fortsettelse skrått ned skråningen i retning gardstunet på Fossheim. Det kan dreie seg om en nedgrodd steinlagt sti/gangvei.

Under følger en nærmere beskrivelse av de stratigrafiske forhold slik de ble tolket under utgravningen (jfr.tegning av profilsnitt, fig.4, side 12):

- Blokk A,B: To av tre større steinblokker som lå over røysa, 70-80 cm store.
- Lag 1: Torv. Grastorv, 5-7 cm tykk.
- Lag 2: Humusholdig, sandblandet masse, ispedt kullfragment, brunlig, antatt dyrkingslag, 5-12 cm tykt. Tynner av mot øst, øker mot vest. På og dels ned i laget lå et lag med 10 til 20 cm store, runde stein, den såkalte røysa.
- Lag 2/3: Brunlig til rødbrun, sandet masse, gradvis mindre humusholdig enn lag 2. Noe ujevn/ glidende grense mot lag over og under. Sjiktet er trolig en blanding av humusholdig dyrkingsjord og sanden som utgjør terrassen på stedet, et overgangssjikt mellom lagene 2 og 3? Vest for røysa er det et klarere skille direkte fra et humusholdig lag 2 og over til et mer rent sandsjikt, lag 3. Årsaken kan muligvis være at jorda vest for røysa er bearbeidet også etter at røysa ble anlagt. En annen forklaring kunne kanskje være at laget er påfylt i samband med anlegget av røysa. Dette synes mindre sannsynlig da sjiktet kan følges videre mot øst, hvor det gradvis avtar mot terrassens ende.
- Lag 3: Brunlig/brungul, sand. Ingen klar grense mot overliggende lag. Glidende overgang til mer ren sand og mer gulig farge. Naturlig avsatte løsmasser.
- Lag 4: Gruset, sandholdig. Synes å skråne ned mot øst. Naturlige variasjoner i terrassens løsmasser.
- Lag 5: Kullholdig grop, nedgravd i terrassegrusen. Mørk grå, sandet, meget tre-kullholdig masse, mye synlige kullbiter. Der profilsnittet gikk var gropa 50 cm bred og 10 cm dyp. Se forøvrig egen beskrivelse av gropa.
- Lag 2/3+5: I området over gropa var en del kullspetter og flekker. Kull fra toppen av gropa må være blitt blandet med dyrkingssjiktet ved tidligere bearbeiding av jorda.
- Lag 6: Kullspettet linse/flekk i den rødbrune sanden. Ligger litt østfor det ovenfor omtalte område 2/3+5, men er trolig samme fenomen - utpløyd kull fra gropa.

Funn

Det ble gjort en rekke funn av nyere tids jernskrammel, potteskår, fajanse, glass m.m. under avtorving og opprensning av steinlegningen. Ingen funn ble gjort under steinlegningen.

Kullgropa - utseende, funn, datering

En nedgravd kullholdig grop lå under røysas vestkant, under blokk A, atskilt fra ovenforliggende steinlegning ved et lag sandholdig humus (lag 2 og 2/3). Gropa hadde et tverrmål på 70 cm, dybde 13-14 cm, avrundete vegger og bunn. Massen var sandet, kullholdig med mye trekullbiter og en del spredte skjørbrønt stein. Massene ble såldet med 2mm maskevidde. Det ble funnet 4 små fragment av brønt bein, trolig oppsprukket fra ett og samme fragment. De skriver seg fra et mellomstort pattedyr, ikke menneske (se rapport v/Hufthammer, vedlegg 1). Ingen funn forøvrig. En trekullprøve tatt ut helt i bunnen av gropa er datert:

Beta 77720: 1810 ± 50 BP.

Datering og tolkning

Det er vanskelig å antyde en sikker tidfesting av steinlegningen ut over det at den må være anlagt etter kullgropa, hvilket vil si siste halvdel av romertid eller seinere. Jordlaget som lå mellom grop og steiner antyder at området har vært bearbeidet/ dyrket i tiden etter gropas tilbliven, før steinsamlingen ble lagt. Dette forhold indikerer i hvert fall en viss tid mellom de to fenomen, kanskje lang tid. Det kan således vanskelig være noen sammenheng mellom grop og steinsamling.

Det er lite ved kullgropa som tilsier at det skulle dreie seg om en branngrav. Sålding av all masse med 2mm maskevidde skulle borge for at selv små fragment av eventuelle gjenstandsfunn burde ha blitt påvist. Bare fire små brønt beinfragment kom for dagen, sannsynlig oppsprekking av ett og samme fragment, trolig fra et mellomstort pattedyr. Beinets farge og struktur viser ikke til menneske (se Hufthammer, vedlegg 1). I tillegg til beinbitene var her en del skjørbrønt stein. Gropa har neppe noe med en grav å gjøre. Den må snarere sees som en kokegrop på lik linje med de mange andre av samme karakter på terrassens østende. Beliggenheten under steinene antas å være rent tilfeldig.

Steinsamlingen lå altså over et antatt dyrkingslag. Mest sannsynlig dreier det seg om rydningsstein lagt ute på kanten av terrassen. Langsetter terrassens sørkant lå det hele veien mye rydningsstein. Alderen på rydningen er uviss, men den er trolig atskillig yngre enn kullgropa under.

Konklusjonen må bli at den påviste steinsamlingen etter all sannsynlighet er rester etter rydningsstein. Et jordlag/ antatt dyrkingslag skiller steinene fra en nedgravd kullgrop. Gropa tolkes som en bålgrøp/kokegrop. De to fenomen kan vanskelig sees i sammenheng, men snarere som to atskilte objekt med ulik funksjon og alder: en kokegrop fra eldre jernalder og rydningsstein trolig fra nyere tid.

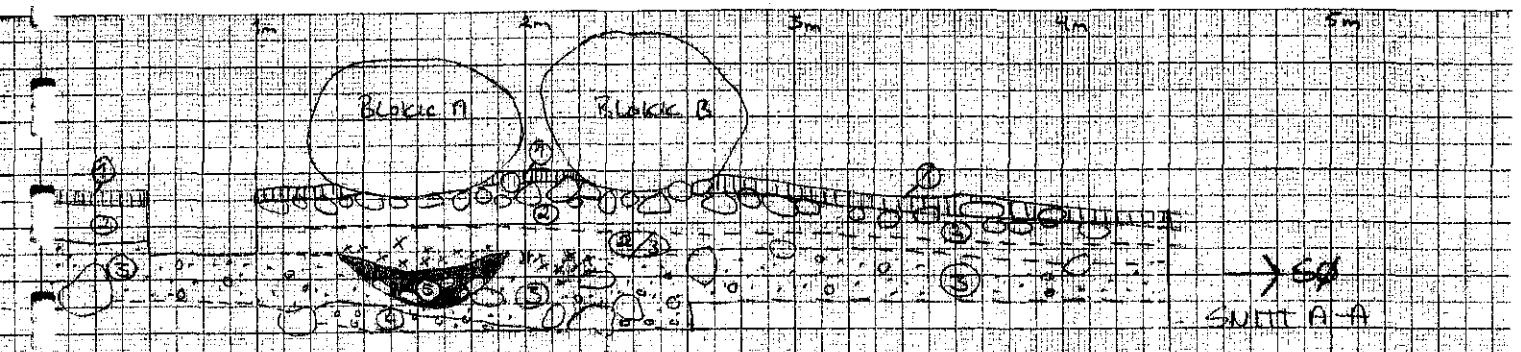
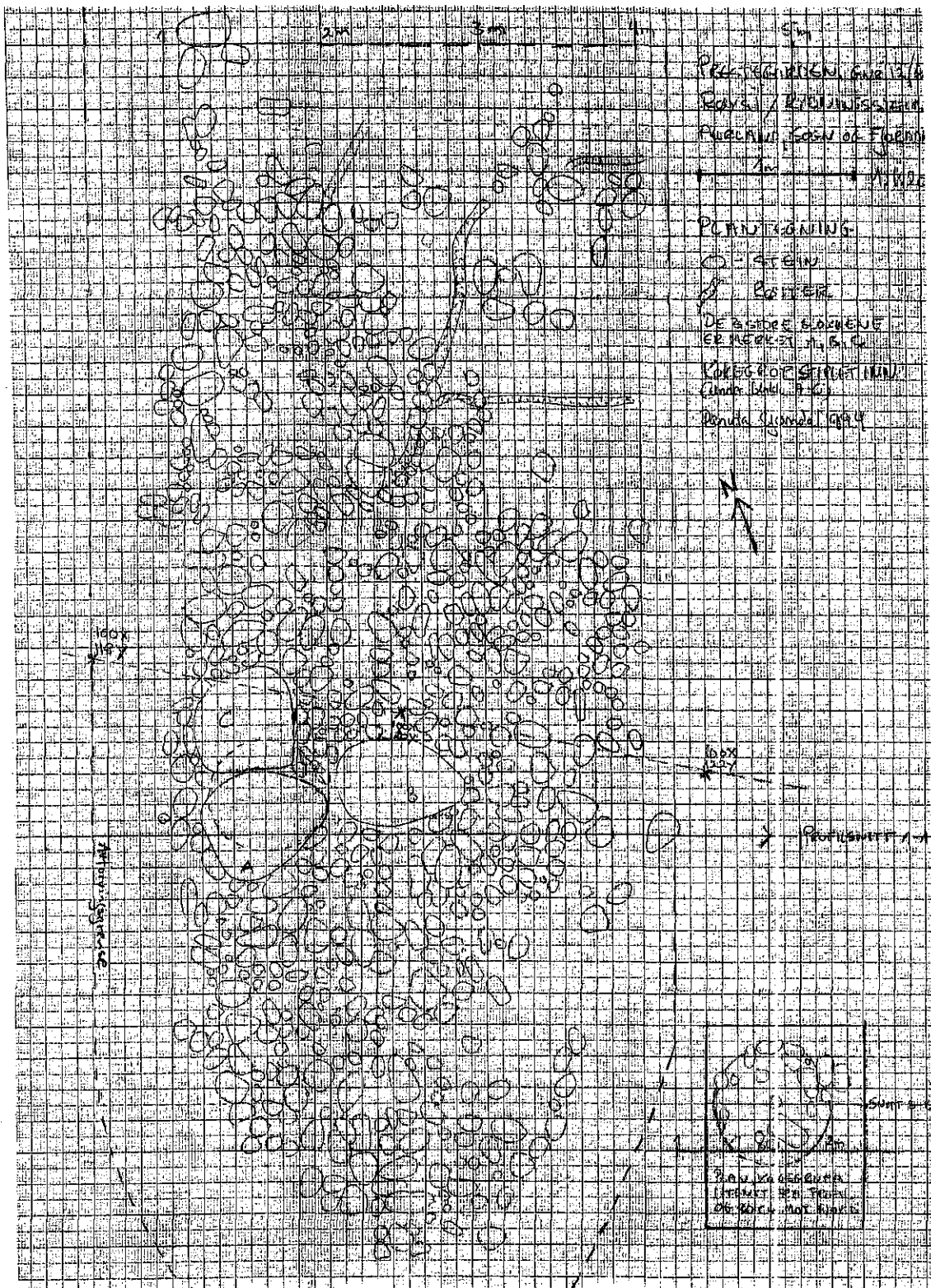

Fig.4. Plan og profiltegnning av Røys 1/antatt rydningsstein med underforliggende kokegrop.
For nærmere lagbeskrivelser se tekst, side 10 foran.

Fig. 5. Røys 1/rydningsstein, avtorvet og opprenset, sett mot nordøst.

*Fig. 6. Røys 1/rydningsstein, profilsnitt, kokegrop (str. 40)
sees til venstre i snittet, sett mot nordøst*

"RØYS 2" / GROP MED RULLESTEIN

Under registreringen ble det påvist en ganske liten torvdekket forhøyning med et tverrmål på knappe 1,5 meter. Etter forsiktig avtorving framsto fenomenet som en liten røys/steinsamling bestående av jevnstore stein (se Auestad 1993, lok.6).

Røysa/steinsamlingen lå på øvre terrasse, ca.25 meter vest for østenden og ca.25 meter nord for terrassekantens bratte skrent ned mot avsatsen under. 17-18 meter nord for lokaliteten kommer en til et gjerde mot dyrka mark som strekker seg vel 25 meter videre nordover før den når fjellfoten. Denne øvre terrasseflate er tildels tilgrodd med kratt og løvtrær og er noe ujevn i overflaten i forhold til den nedre.

Undersøkelsen

Vegetasjon og torv ble fjernet over steinsamlingen og 1/2 til 3/4 meter i omkrets rundt denne. Steinene ble rensert fram og dokumentert i plan ved tegning og bilder. En snittlinje ble lagt tilnærmet øst-vest tvers gjennom strukturen, omlag midt på. Stein i søndre halvdel ble så fjernet samtidig som en grov seg forsiktig nedover slik at gropa ble tømt. En kunne uten vanskeligheter skille nedgravningens fyllmasse, som lå umiddelbart mellom og omkring steinene, fra grusen omkring. Da søndre halvdel var tømt ble snittet rensert opp og dokumentert (snitt A-A).

Den tette steinpakningen gjorde at en i snitt A-A ikke fikk tydelig fram omrisset av selve nedgravningen. Et nytt snitt ble derfor lagt ut 45 cm nordafor (se snitt B-B). Knappe 25 cm ned i fyllskiftet kom det fram et lite areal der det lå spredte trekull-biter i den tørre sanden. Snittet ble dokumentert før nordre rest av gropa ble tømt. Fyllmassen ble såldet og kullprøve tatt fra nevnte trekullholdig område.

Oppbygning, utsende, stratigrafi

Røysa framsto etter avtorving som en sirkulær samling ubrente, avrundete stein av noe ulik størrelse, fra ca. 20 til 50 cm. De øverste rakk 20-30 cm over bakkenivå. Samlingens tverrmål var 120 til 130 cm. Rullesteinene fylte en grop som gikk knappe 60 cm ned i bakken. Nedgravningens utstrekning var knapt større enn steinfyllingen. Formen smalnet raskt innover mot bunnen.

Innimellom steinene lå gruset sand, noe mindre grusholdig enn terrassegrusen omkring. I nordre halvdel, omlag 25 cm ned, kom det fram et mindre areal med spredte trekullbiter, omlag 30 cm diameter. Steinene fylte forøvrig nedgravningen.

Det var ingenting å finne under de nederste steinene ut over ganske naturdannet terrassegrus. Forøvrig ble det ikke gjort ytterlige observasjoner i samband med denne noe merkelige strukturen.

De stratigrafiske forhold ble tolket som følger (se snitt A-A og B-B, fig.7):

Lag 1:	Torv, tynn grastorv opp til 6 cm.
Lag 2:	Lys brun, humusholdig sandet masse, noe gruset (nedgravningen)
Lag 3:	Gulbrun, grovkornet grusmasse (naturlig bakke)
Lag 4:	Sandet linse med godt synlige trekullbiter, 4-5 cm tykk, 30 cm diameter

Funn

Under registreringen ble det funnet fire små trepinner/kvist, spisse i den ene enden, omlag 1,5 cm tykke og 6 cm lange. Under utgravningen dukket flere slike opp. De viste seg å være ganske så naturlige, nærmere bestemt rotendene av restene til en delvis råttent krattbusk som sto like i kanten av steinene. Annet ble ikke påvist. Ingen funn.

Datering, tolkning

Det framkom ingen gjenstandsfunn. Slike kunne derved heller ikke bidra til en tidfesting av den steinfylte nedgravningen. Trekull fra den kullholdige linsa ble imidlertid forsiktig såddet ut og ga tilstrekkelig materiale til en radiologisk datering med følgende resultat: Beta 77721: 3340 ± 90 BP.

Med en datering tilbake til sen-neolitikum (yngste steinalder) skiller denne nedgravningen seg fra samtlige av de øvrige undersøkte strukturer ved terrassens østende som alle synes å tilhøre jernalderen. Det kan imidlertid nevnes at det ved registreringen 1993 ble påvist kulturlag innunder den bratte bergveggen noe lengre mot vest, datert til steinalder (Auestad 1993, lok.5). En skal heller ikke se helt bort fra at de spredte kullbitene kan skrive seg fra eldre aktivitet i området, tilfeldig medkommet i gropas fyllmasser.

Hvilken funksjon denne steinfylte gropa har hatt er vanskelig å fastslå. Gravminne er det neppe. I samband med enkelte kokegropfelt andre steder i landet er det imidlertid påvist liknende rullesteinsgroper uten at man har greid å tolke dem nærmere (se under kapittel 5).

NEDGRAVNING/GROP I SJAKT 4

På øvre terrasse, i samband med supplerende registreringer (se kap.2) ble det i sjakt 4 påvist en ubestemmelig nedgraving. Dens beliggenhet var nordøst på terrassen, vel 30 meter ØSØ for røys 2 og 3 meter fra gjerdet/eiendoms grensen mot bruket Fossheim (fig.1)

Gropa var noe uregelmessig oval, ca.100 x 60 cm, drøye 20 cm dyp. Veggene var assymetrisk skrå med avrundet bunn. Fyllmassen besto av brunlig, humusholdig sand/grus. Kull ikke observert. Massen ble såddet. Ingen funn.

Foruten denne ubestembare gropa ble det, innen utbyggingsområdet på øvre terrasse, ikke gjort ytterligere funn av strukturer uten overflatemarkering. Nedgravningen ble ikke videre vektlagt.

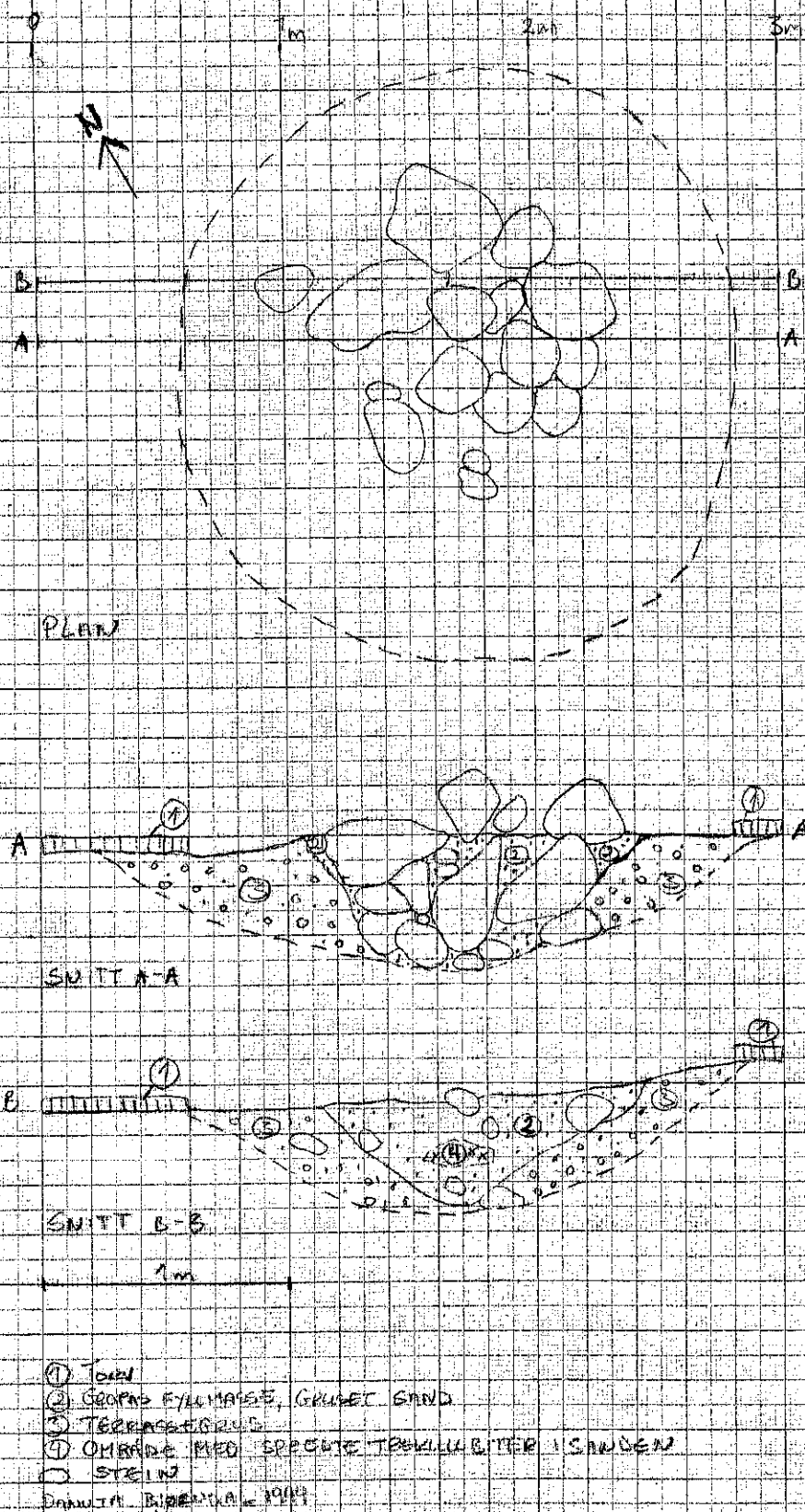

Fig.7. "Røys 2"/rullesteinsgrop, plan og profiltegning. For nærmere lagbeskrivelse se s.14.

Fig.8. Rullesteinsgropa avtorvet og opprenset, sett mot nord.

Fig.9. Rullesteinsgropa, profilnitt A-A, sett mot nordlig retning.

KOKEGROPER OG ILDSTEDER (struktur 1-40)

Det ble påvist ialt 39 ildsteder/kokegroper innen det undersøkte området. Mer korrekt er det kanskje å regne med 40 stykker, da den kullholdige gropa under Røys 1 tolkes som en av kokegropene beliggende ved østenden av terrassen (se under Røys 1). Tverrmål og dybde varierer, fra ganske tynne kullhorisonter, bare et par/tre cm tykke, beliggende på grusoverflaten - til store, dype, nedgravde groper med tverrmål opp til 160-170 cm og dybde på opp til ca. halvneteren. Skjørbrante stein fantes i de fleste av de her omtalte strukturer. Brante bein ble funnet i tilsammen 26 stykker mens det ble påvist ubrente bein i toppen av 7 stykker. Funn forøvrig besto kun av et lite flintavslag og et par hasselnøttskall.

Masse utgravd/såldet

Dersom ikke annet er nevnt i beskrivelsene under, er hele ildstedet/kullgropa utgravd og alle masser såldet. I en del tilfelle er kun halvdelen gravet.

Uttak av kullprøver til datering

Dersom ikke annet er nevnt i beskrivelsene under, er trekullprøvene til dateringsformål generelt "gravet" ut fra profilsnittet, sentralt, helt i bunn av den enkelte grop/ ildsted, fra det trekullholdige lag 3 der dette forekommer, forøvrig nederst i lag 2. Uttaksarealet er forsøkt gjort så lite som mulig, innen et område helst ikke overstigende ca. 10 cm i bredden og 5 cm i høyden, alt etter synlig kullmengde. Uttakssted er avmerket på profiltegningene.

Generell lagbeskrivelse

På snitttegningene, fig.10a,b, er den generelle stratigrafi som følger:

- Lag 1 er den naturlige undergrunnsgrusen på terrassen. Denne varierer fra finkornet sandmasse til mer grovkornet og steinholdig grus.
- Lag 2 er strukturenes fyllmasse. Den variere fra svært kullholdig, gråsvart til noe mindre kullholdig, grå/mørk grå. Trekullbiter kan være mer eller mindre synlig. Massen er gjennomgående sandholdig. I de fleste strukturer er den iblandet skjørbrante stein og i mange tilfelle også brante bein.
- Lag 3 er nærmest ren trekullhorisont beliggende helt i bunn av en del av kokegropene, tydelig mer kullholdig enn resten av fyllmassen, lag 2 over.
- Eventuelle øvrige forekommende lag/linser/observasjoner er beskrevet separat under de enkelte strukturer.

Struktur 1

Strukturen avtegnet seg som et stort, tilnærmet sirkulært kullflak i overflaten, største diameter ca.140 cm, dybde 6-7 cm, bunnen relativt flat. Ingen egentlig nedgravning. Består av grå, kullblandet sandmasse (lag 2), mindre kullholdig enn de fleste av de øvrige ildsteder. En og annen skjørbrant stein, kullet ganske oppløst. Halve gravet. Ingen funn.

Struktur 2

Sirkulært, tverrmål 85 cm, 10 cm dyp. Gråsvart masse, stort kullinnhold med mye trekullbiter synlig (lag 2). Noen skjørbrante stein. Ingen funn.

C-14-datering tatt ut direkte under et par stein: Beta 77706: 1770 ± 60 BP.

Struktur 3

Lite, sirkulært, diameter 60 cm, skrår nedover mot vest hvor største dybde er 7 cm. Kullholdig sandmasse (lag 2). Ikke skjørbrente stein. Ingen funn.

Struktur 4

Sirkulær, diameter 85 cm. Svakt avrunda bunn, største dybde 10-11 cm. Mye skjørbrent stein. Sterkt kullholdig masse, sandblandet (lag 2). Lite synlige trekullfragment å se, svært oppløst. Ingen funn.

Struktur 5

Sirkulær, tverrmål 80 cm, dybde knappe 10 cm, jevn avrundet bunn. Skjørbrent stein, mye kullbiter, sterkt kullholdige, sandete masser (lag 2). Ingen funn.

Struktur 6

Svakt oval, 125 x 135 cm. Dybde 13-14 cm. Mørk gråsvart kullsjikt i bunn (lag 3) med en del synlige kullbiter dekket av et lag skjørbrent stein. Over steinene lå et mindre kullholdig sjikt, mer brunlig og noe humusholdig (lag 2) - oppblandet med åkerjord? Ingen funn.

C-14-datering tatt ut direkte under en stein: Beta 77707: 1930 ± 60 BP.

Struktur 7

Tynn kullhorisont, sirkulær, 2-3 cm tykk, diameter ca. 80 cm, går inn i feltets profilavgrensning mot sør. Kullholdig sandet masse (lag 2). Ingen funn.

Struktur 8

Sirkulær, diameter 60-65 cm, dybde 8-9 cm. Grå/mørk grå, kullholdig sandmasse (lag 2). Et par kullfragment observert - forøvrig oppløst. Tynn trekullhorisont i bunn (lag 3) dekket av enkelte skjørbrente stein. Ingen funn.

Struktur 9

Markert grop, 140 cm tverrmål, 25 cm dyp. Mye skjørbrente iblandet den grålige kullholdig sandmasse (lag 2) som dekket et trekullholdig sjikt i bunn (lag 3). Halve gravet. Funn av ett brent beinfragment.

Struktur 10

Svakt oval, diameter 1 m (90 cm i snittet), dybde 7-8 cm. Tydelig kullblandet masse, sandet, iblandet skjørbrente stein (lag 2). Et og annet kullfragment synlig. I plan så struktur nr. 9 og 10 ut til å overlappe hverandre. Snittet viste imidlertid at de lå klart ved siden av hverandre, uten overlapping. Halve gravet.

Funn av ett brent beinfragment.

C-14-datering: Beta 77708: 1990 ± 70 BP.

Struktur 11

Brannplett, diameter 70 cm, 5-6 cm tykk. Sterkt kullholdig sandmasse med synlige trekullbiter (lag 2). Halve gravet. Ingen funn.

C-14-datering: Beta 77709: 1780 ± 70 BP.

Struktur 12

Lite rundt ildsted med en diameter på ca. 60 cm, dybde 6-7 cm. Sandet, kullholdig masse (lag 2), kullbiter synlig, litt skjørbrent stein. Ingen funn.

C-14-datering: Beta 77710: 1520 ± 70 BP.

Struktur 13

Lite rundt ildsted/kokegrop, diameter 50 cm, dybde 9-10 cm. Kullblandet sandmasse med godt synlige kullfragment (lag 2). Ingen skjørbrente stein ble observert. Ikke trekullhorisont i bunn. Ingen funn.

Struktur 14

Kokegrop, går delvis inn i feltgrensens profil mot nord, må ha vært 130-140 cm diameter, 36-37 cm dyp. Mørk grå, svært kullholdig masse, noe sandet, en del kullbiter, opp til et par cm store (lag 2). Mye skjørbrente stein, opp til 15 cm store, gjennom hele dette laget. I bunn såes tydelig et markert trekullsjikt (lag 3). Hele gravet (minus det som går inn i profil). Funn av to brente bein.

C-14-datering: Beta 77711: 1580 ± 60 BP.

Struktur 15

Liten grop, ligger kant i kant med nr.14. Diameter 50 cm, 16-17 cm dyp.

Trekullholdig, sandet masse med litt skjørbrent stein (lag 2). I bunn trekullhorisont (lag 3). Ingen funn.

C-14-datering: Beta 77712: 1670 ± 60 BP.

Struktur 16

Liten grop, diameter 65 cm, dybde 20 cm. Massen er relativt sterk trekullblandet med en god del snlige kullfragment (lag 2). Mye skjørbrent stein gjennom hele laget. I bunn tydelig trekullhorisont (lag 3).

Funn av brente i lag og ubrente bein helt i toppen av gropa.

Struktur 17

Avlang grop, 130 cm x 45-50 cm, 12-13 cm dyp. Gråsvart, finkornet, kullholdig, sandet masse (lag 2). En og annen brent skjørbrent stein. Her var ingen synlig trekullhorisont i bunn. Massen ensartet gjennom det hele.

Mye brente og ubrente bein (de ubrente helt i toppen av gropa).

Struktur 18

Rund grop, diameter 140 cm, dybde vel 20 cm. Gråsvart sandet, trekullholdig masse (lag 2). Mye skjørbrent stein iblandet laget. Markert, men tynn trekullhorisont i bunn (lag 3). Funn av ubrente bein helt i toppen.

Struktur 19

Lite ildsted/bålgrop. Diameter 65 cm, dybde 10-12 cm. Gråsvart, sandet, kullholdige masser (lag 2). Et par skjørbrente stein observert. Ingen trekullhorisont i bunn skilte seg ut. Funn av litt brente bein.

Struktur 20

Stor grop, diameter 160-170 cm, dybde 22-24 cm. Skrå sider, flat bunn. Gråsvart, kullholdig, sandet masse med mye kull og skjørbrønt stein (lag 2). I bunn tydelig trekullhorisont (lag 3). En 2-3 cm tykk, gulig sandlinse lå i gropas søndre halvdel (lag 4). Funn av brente og ubrente bein (de ubrente helt øverst i gropen).

Struktur 21

Markert, sirkulær grop, opprinnelig diameter ca. 130 cm, dybde vel 20 cm. Massen er meget kullholdig, noe feit og mindre sandholdig enn de fleste av de øvrige ildsteder/kokegroper (lag 2). Litt skjørbrønt stein var iblandet laget, men ikke mye. Sider og bunn jevnt avrundet. I bunn sterkt trekullholdig sjikt (lag 3). De stratigrafiske forhold viste at gropen lå delvis under nabogropa, struktur nr. 22. Dateringsresultatet bekreftet at nr. 22 var yngst. Mye brente beinfragment. Funn av et lite flintavslag i lag 2. C-14-datering: Beta 77713: 1770 ± 60 BP.

Struktur 22

Vid, grunn grop/ildsted. Diameter omlag 140 cm, dybde 10 cm. Skrå sider, flat bunn. Massen var svart, noe feit og meget kullholdig med svært få stein, mulig skjørbrønt (lag 2). Under hele ildstedet var det en ca. 2 cm tynn stripe av rødbrent sand. Trolig såvidt sterk varme på bålet at undergrunnen på denne måten er brannmerket (lag 4). I overgangen mellom struktur 21/22 såes flekker/linser av tilsvarende brent sand (se snittegning, tolket som rester av lag 4). Sandstripa kunne også følges et stykke innover struktur nr. 23, som stratigrafisk lå under struktur 22. (Struktur nr. 22 var altså lagt oppå både nr. 21 og 23). Mye brente bein. C-14-datering: Beta 77714: 1520 ± 60 BP.

Struktur 23

Markert, stor grop. Diameter omlag 160 cm, dybde 35 cm. Skrå vegger, relativt flatbunnet. Kullholdig, sandet masse iblandet en del skjørbrønt stein, ikke store mengder, jevnt spredt gjennom det hele (lag 2). Tydelig trekullholdig sjikt i bunn. (lag 3). Mye brente bein i lag 2, mengden avtar noe nedover. C-14-datering tatt ut under to markerte stein: Beta 77715: 1740 ± 60 BP.

NB! Massene fra overgangssonen mellom struktur nr. 22 og 23 ble såldet separat da det under utgravningen var vanskelig å skille grenseoppgangen. Mye brente bein.

Struktur 24

Markert grop. Diameter vel 100 cm, dybde vel 25 cm. Jevnt skrånende sider og avrundete bunn. Grå/gråsvart kullholdig sandet masse med en god del kullbiter synlig og iblandet mye skjørbrønt stein, massen kan nærmest betraktes som steinblandet. (lag 2). Trekullholdig horisont i bunn (lag 3).. Mye brente bein i lag 2. Litt ubrente bein helt øverst i gropen.

Struktur 25

Markert grop. Diameter 120 cm, dybde 30 cm. Jevnt skrånende sider og avrundet bunn. Grå/gråsvart kullholdig, sandet masse iblandet synlige små kullfragment og mye skjørbrønt stein (lag 2). Kullsikt i bunn (lag 3). Mye brente bein i lag 2.

Struktur 26

Stor, kompakt grop. Diameter 170 cm, dybde vel 40 cm. Gråsvart, sandet, meget kullholdig masse, tildels store kullbiter (2-3 cm). Mye knyttnevestore skjørbrrente stein iblandet laget hele veien, tildels tettpakket med stein (lag 2). Trekullholdig horisont i bunn (lag 3). Avrundete sider og relativt flat bunn. Mye brente bein hele veien gjennom lag 2, avtar noe nedover. Litt ubrent bein helt i toppen. Funn av fire biter hasselnøttskall i lag 2. C-14-datering : Beta 77716: 1690 ± 80 BP.

Struktur 27

Sirkulær kokegrop. Diameter 75-80 cm, dybde 15 cm. Jevnt avrundet form. Kullholdig sandblandet masse iblandet mye skjørbrrent stein (lag 2). Kullhorisont i bunn (lag 3). Litt brente bein i lag 2.

Struktur 28

Rund liten kokegrop. Diameter 60 cm, dybde 12 cm. Jevnt avrundet form. Mørk grå, kullblandet sandet masse iblandet noe skjørbrrent stein (lag 2). Tynn trekullholdig horisont i bunn (lag 3). Litt brente bein i lag 2.

Struktur 29

Ovalt formet ildsted/grop, ca. 90 x 130 cm, 10 til 12 cm dyp. Grå kullholdig sandblandet masse (lag 2). Tilsynelatende mindre kullholdig enn de fleste av de øvrige ildsteder/kokegroper. Laget er gjennomgående fra topp til bunn, ingen trekullhorisont kan utskilles. Ingen skjørbrrente stein. Mye brente bein.

Struktur 30

Ildstedet tilsvarer struktur M fra registreringen (Auestad 1993). Den ble da sjaktet og er beskrevet som rund, 70 x 80 cm, dybde 3 til 4 cm. Ved utgravningen framsto den bare som et par cm tykt kullflak. Ettersom den opprinnelig var svært tynn, har ytterlig et par cm blitt fjernet ved annen gangs fjerning/opprensking av dyrkingslag. Skissemessig tegning etter beskrivelsen i registreringsrapporten. Ingen funn. C-14-datert ved registreringen 1993: 1890 ± 70 BP.

Struktur 31

Liten grop. Diameter 45 cm, dybde 17 cm. Jevnt avrundet form. Gråsvart kullblandet, sandholdig masse hvori påvist 4-5 skjørbrrente stein (lag 2). Trekullholdig sjikt i bunn (lag 3). Ingen funn.

Struktur 32

Sirkulær kokegrop. Diameter 120 cm, dybde 20 cm. Jevnt avrundet form. Gråsvart trekullholdig, sandet masse med synlige kullbiter og noe skjørbrrent stein (lag 2). Trekullhorisont i bunn (lag 3). Brennte bein i Lag 2.

Struktur 33

Lite grop. Diameter drøye 60 cm, dybde opp til 10 cm. Jevnt avrundet form. Mørk gråsvart, sandet, kullblandet masse med noe skjørbrrent stein (lag 2). Kullsikt i bunn (lag 3). Ingen funn.

Struktur 34

Markert kullgrop. Går inn i feltets sørgrense. Snittlengde tegnet er 80 cm. Gropa er større enn dette, over meteren (i snitt framkommet langs sørveggen er gropa 110 cm bred). Vel 30 cm dyp. Mørk gråsvart, meget kullholdige masser, sandholdig. Kompakt pakket med nevestore, skjørbrente stein gjennom hele (lag 2). I bunn markert, svart trekukkkhorisont (lag 3). Svakt innskrådde vegger, rett bunn. Hele gravet minus det som går inn i feltgrensens ytterkant. Funn av 2 små brente beinfragment. C-14-datering: Beta 7717: 1440 ± 50 BP.

Struktur 35

Markert grop. Diameter 120 cm, dybde 40 cm. Avrundet form. Det meste av gropa er fylt med mørk gråsvart, kullholdig, sandet masse iblandet mye skjørbrent stein (lag 2). I bunn markert trekullhorisont (lag 3). Over lag 2 lå et 6-7 cm tykt gråbrunt, noe kullholdig sand/humus (lag 4), muligvis åkerjord iblandet gropas kullmasse. Liten samling brente bein. C-14-datering: Beta 77718: 1540 ± 60 BP.

Struktur 36

Markert grop. Diameter 120 cm, dybde 35 cm. Avrundet form. Mørk gråsvart, meget kullholdig sandet masse med godt synlige trekullbiter og mye skjørbrent stein iblandet massen hele veien (lag 2). I bunn trekullhorisont (lag 3). Over lag 2 fantes tilsvarende antatt blanding av åkerjord og gropmasser (lag 4) som for struktur 35. Funn av 1 brent beinfragment.

Struktur 37

Markert grop. Diameter 130 cm, dybde 30 cm. Avrundet form. Gråsvart kullholdig sandet masse med en del kullbiter synlig og mye skjørbrent stein gjennom hele laget (lag 2). Trekullhorisont i bunn (lag 3). Som for struktur 35 og 36 synes det helt i toppen å være et blandingslag av åkerjord og gropmasser (lag 4). Litt brente beinfragment. C-14-datering: Beta 77719: 1460 ± 60 BP.

Struktur 38

Lite kullflak/ildsted, neppe nedgravd, har trolig opprinnelig ligget på markoverflaten. Diameter er 65 cm, tykkelsen 4 til 6 cm. Gråsvart kullholdig masse (lag 2). Et par skjørbrente stein ble observert.

Struktur 39

Lite kullflak/ildsted. Heller ikke dette synes å ha vært nedgravd i bakken. Strukturen hadde en utstrekning på 60 x 40 cm, tykkelsen var 4 til 5 cm. Gråsvart kullholdig masse (lag 2). Ikke stein. Litt brente beinfragment.

Struktur 40

Denne lå under den såkalte Røys 1, men er klart eldre enn steinsamlingen over da det lå et dyrkingslag imellom. Kullgropa har trolig sammenheng med resten av feltet. Den målte 75 cm i diameter og var 23-24 cm dyp. Over en trekullhorisont i bunn var gropa fylt med gråsvart kullholdig masse iblandet skjørbrent stein (tilsvarer lag 3 og 2 generelt for gropene). Funn av fire brente beinfragment. (se forøvrig under Røys 1). C-14 datering: Beta 77720: 1810 ± 50 BP.

Fig. 10 a. Snitt gjennom strukturene nr. 1 til 25 (kokegrøper og ildsteder).
For nærmere beskrivelser se side 18-23 forrn.

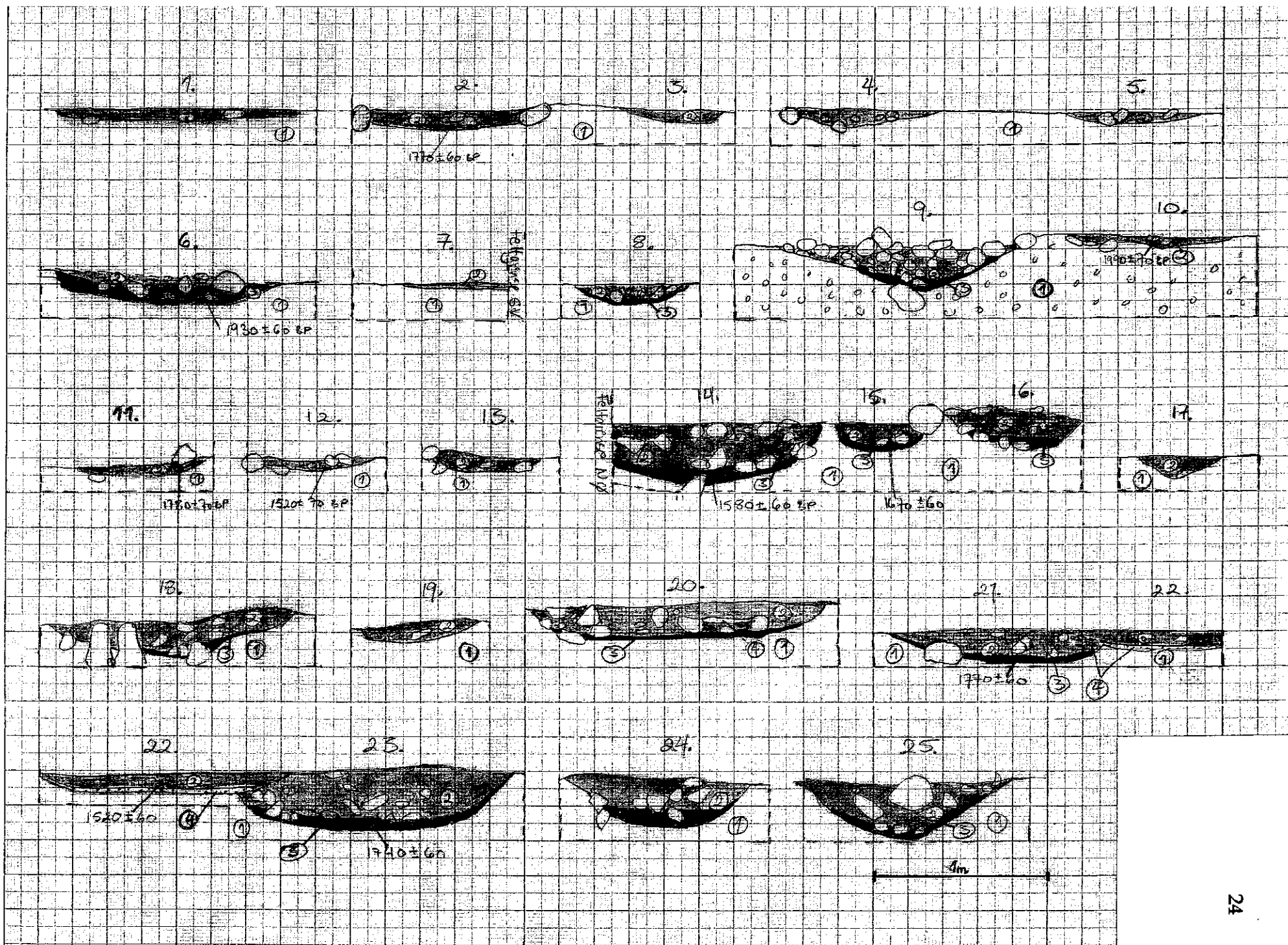

Fig. 10 b. Snitt gjennom strukturene nr. 26 til 40 (kokegrøper og ildsteder).
For nærmere beskrivelser se side 18-23 foran.

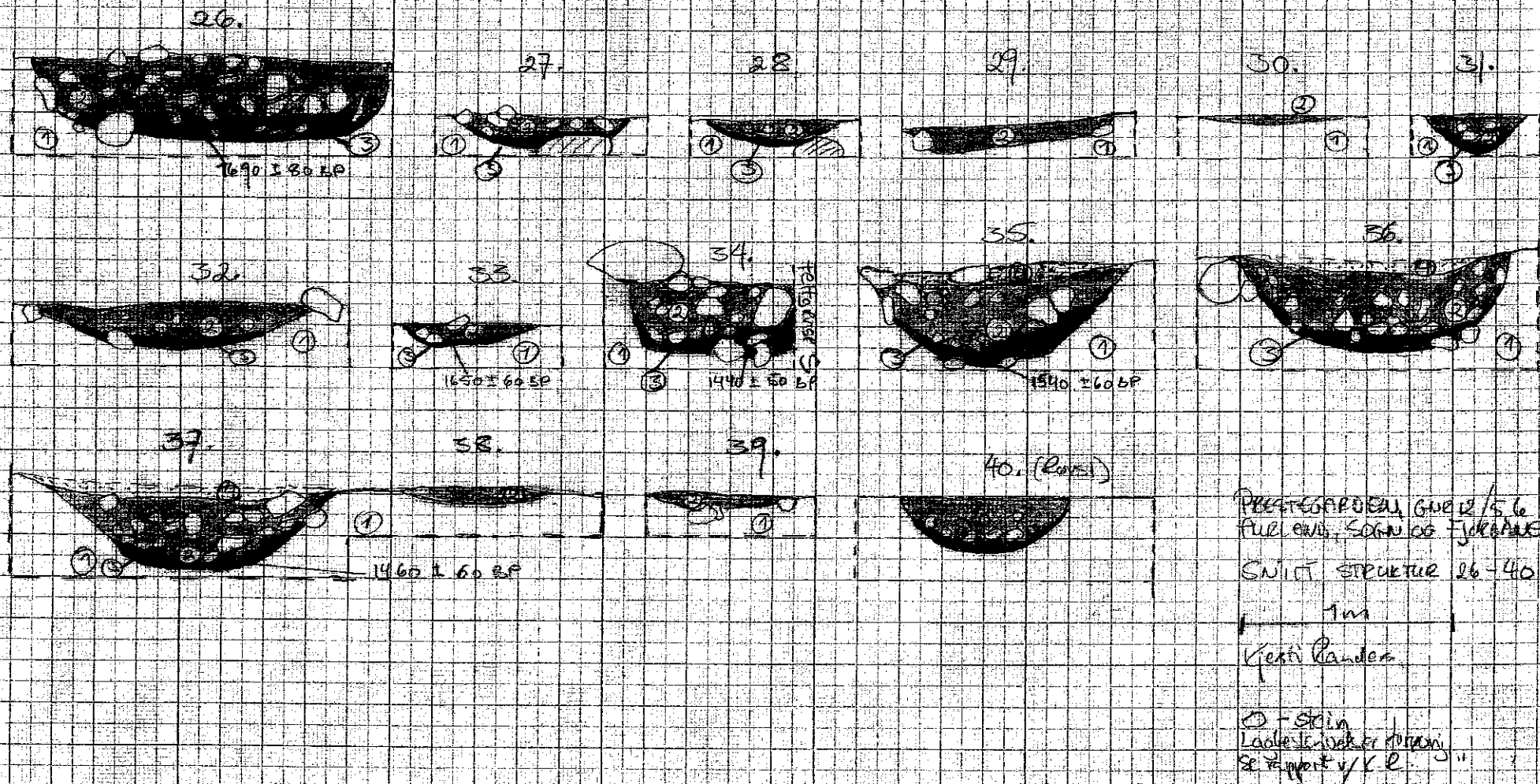

Fig.11, øverst. Søndre del av feltet med bl.a. strukturene 1-11, sett mot NV.
Fig.12, midten. Nordre del av feltet med bl.a. strukturene 14-30, mot SSØ.
Fig.13, nederst. Grustunga mot sørøst. struktur 34 nærmest, sett mot NØ.

Fig.14, øverst. Snitt gjennom struktur 22 (til vesntre) og 23.

Fig.15, midten. Snitt gjennom struktur 25, struktur 24 sees bak.

Fig.16, nederst. Snitt gjennom struktur 24, str. 25 sees bak til venstre.

ØVRIGE FORSENKNINGER/GROPER (*struktur 101-138*)

Ialt 38 mindre groper ble påvist innen feltet på nedre terrasse. Ingen syntes å kunne settes i system. Ingen er spor etter hus. Enkelte er små staurhull som trolig skriver seg fra gjerdestolper, staur o.l., meget vel fra nyere tid. En del av gropene antas å være intensjonelle nedgravinger uten at deres funksjon kan tolkes. Andre igjen kan være tilfeldige ujevnheter, særlig i områdene med grov grus og stein. Fjerning av en stein er nok til å lage en liten grop fylt med den ovenforliggende masse.

Når det gjelder disse nedgravninger er bare den ene halvdel gravet, massene såldet og snittet dokumentert. Gjennomgående inneholder de lite eller ikke synlig kull. Brente bein fra str.134, forøvrig funntomt. Ingen er C-14-datert.

På snitt-tegningene, fig. 17, representerer lag 1 terrassegrusen. Strukturenes fyllmasse er kalt lag 2. Ytterlig stratifisering forekommer ikke.

Struktur 101

Diameter 65, dybde 20, litt assymetrisk avrundet form. Grålig, noe leiret fyllmasse. Et par kullpartikler observert. Massen ikke kullholdig i seg selv.

Struktur 102

Avlang, 2,3m lang, 80 cm bred, 25 cm dyp. Noe avsmalnende mot endene. Jevnt skrånende sider og avrundet bunn. Fylt med gråbrune, sandholdige masser, noe kullflekker hist og her. En og annen småstein. Tegnet både tverr- og lengdesnitt.

Struktur 103

Et par større stein lå i terrassegrusen, ca.30 og 50 cm store. Inn mot steinenes nordøstside såes et avlangt fyllskifte, 60-70 cm langt, 20-25 cm bredt. 8-10 cm dypt. Fyllmassen besto av brunlig humusholdig jordsmonn. Muligvis har steinene rusket opp grunnen slik at ovenforliggende åkerjord har seget inn mot disse.

Struktur 104

Grunn, sirkulær. Diameter 45 cm, dybde 6-7 cm. Fyllmasse likner åkerjorda over.

Struktur 105

Liten grop, 20 cm diameter, dybde 10 til 12 cm, rette vegger, avrundet bunn. Fylt med kullholdig, brunlig humusholdig masse. Mulig liten stolpe - gjerde/staur?

Struktur 106

Lite sirkulært fyllskifte, diameter 20 cm, dybde 7-8 cm. Rette vegger og avrundet bunn, noe kullholdig humusholdige masser. Mulig liten stolpe - gjerde/staur?

Struktur 107

Liten forsenkning, diameter 30 cm, dybde knappe 10 cm, jevnt avrundet form. Grå sandet fyllmasse uten kull og stein.

Struktur 108

Som 107, men med et par stein i kantene.

Struktur 109

Diameter 80 cm, 2-4 cm dyp, flat bunn. Enkelte stein (nevestore, ikke brent) langs kanten. Fyllmasse brungrå, humusholdig sand. Minner om åkerjorda.

Struktur 110

Firsidig, rektangulært tverrsnitt, ca. 15x20 cm, 15 cm dyp, rette vegger, skrådd tilspisset bunn, fylt med grå, noe leiret, sandholdig masse. Gjerde-/staurstolpe?

Struktur 111

Tilnærmet sirkulær, diameter 15 cm, dybde 15 cm, rette vegger avrundet bunn. Brungrå, litt torvet masse. Gikk tvers gjennom ildsted 30 og videre ned i bakken. Trolig liten gjerdestolpe/staur.

Struktur 112

Svak forsenkning, rund, 40 cm tverrmål, 5-6 cm dyp, fylt med grå sandet masse.

Struktur 113

Liten rund forsenkning, 40 cm tverrmål, 10-11 cm dyp, fylt med mørk grå sandet masse, noe kullholdig.

Struktur 114

Sirkulær, diameter knappe 20 cm, dybde 28-30 cm, rette vegger, avrundet bunn. Mørk grå, sandet fyllmasse. Liten stolpe (gjerde?/staur?).

Struktur 115

Som 114, men grunnere, vel 20 cm dyp.

Struktur 116

Sirkulær, Diameter 60 cm, dybde 16 cm, jevnt avrundet form. Noe leiret, sandholdig, grålig fyllmasse, et par kullfragment observert.

Struktur 117

(Tilsvare snittet grop J fra registreringene - Auestad 1993).

Rund, diameter 30 cm, dybde 13-14 cm, skrå vegger, svakt tilspisset bunn. Stein i kanten ved bunn, trolig naturlig tilhørende terrassegrusen. Fyllmassen er gråbrun, noe humusholdig, sandet masse, noen trekullfragment observert.

Struktur 118

(Tilsvare snittet grop K fra registreringene - Auestad 1993).

Tilnærmet rund, diameter 30 cm, dybde 15-16 cm, skrå vegger, svakt tilspisset mot bunnen. Fyllmasse som 117.

Struktur 119

(Tilsvare snittet grop L fra registreringene - Auestad 1993). Svakt oval, 20x25 cm, dybde 8-9 cm. Steinene i kantene tolket som tilhørende terrassegrusen. Fyllmasse som 117, 118. Trolig åkerjord ned mellom den grove terrassegrusen på stedet.

Struktur 120 til 128

- 120: diameter 30 cm, dybde 8 cm. Avrundet form.
 121: oval, 30x40 cm, dybde 15 cm. Noe tilspisset form mot bunnen.
 122: diameter 25 cm, dybde 10 cm. Avrundet form.
 123: diameter 25 cm, dybde 5 cm. Avrundet form.
 124: oval, 20x30 cm, dybde 6-7 cm. Avrundet form.
 125: diameter 20 cm, dybde 6-7 cm. Avrundet form.
 126: diameter 15 cm, dybde 6-7 cm. Avrundet form.
 127: diameter 20 cm, dybde 12 cm. Avrundet form.
 128. diameter 40 cm, dybde 9 cm. Avrundete sider, flat bunn.

Fyllmasse i samtlige er grålig til gråbrun, sandholdig, svakt humusholdig masse, en og annen kullpartikkel observert, ikke stein. Det er tvilsomt om disse fyllskifter representerer intensjonelle nedgravninger. Mer sannsynlig dreier det seg om åkerjord som har fylt opp i ujevnheter i den grove terrassegrusen i dette området.

Struktur 129, 130, 131

Sirkulære fyllskifter. Diameter henholdsvis 25, 30 og 20 cm, dybde henholdsvis 12, 10 og 8 cm. Avrundet form. Alle ligger inn mot en mindre stein. Fyllmassen er gråbrun, noe humusholdig sand. Neppe intensjonelle.

Struktur 132

Tilnærmet sirkulær, diameter 80 cm, dybde 15 cm, assymetrisk avrundet form. Gråbrun, noe humusholdig, litt feit, sandmasse.

Struktur 133

Sirkulær nedgravning, diameter 80 cm, dybde ca. 25 cm. Avrundet form. Grålig til gråbrun sandet/gruset masse iblandet noe humus og mye småstein (opp til 6-8 cm) hele veien. NB! steinene er overhodet ikke ildspåvirket. Lite kullholdig.

Struktur 134

Sirkulær nedgravning. Ligger kant i kant og mellom Struktur nr. 133 og nr. 32. Diameter 60 cm, dybde vel 20 cm. Avrundet form. Grå/gråbrun fyllmasse, svakt kullholdig med flekker og spetter av humus og sand. Noe stein, synes ikke skjørbrente. Funn av en del brente beinfragment og enkelte synlige kullpartikler.

Struktur 135

Avlang nedgravning, 180 cm x 50 cm, noe avsmalnende mot endene, 18 cm. dyp Skrå sider, noe spiss mot bunnen. Grålig/brungrå fin sandet fyllmasse. Ikke stein.

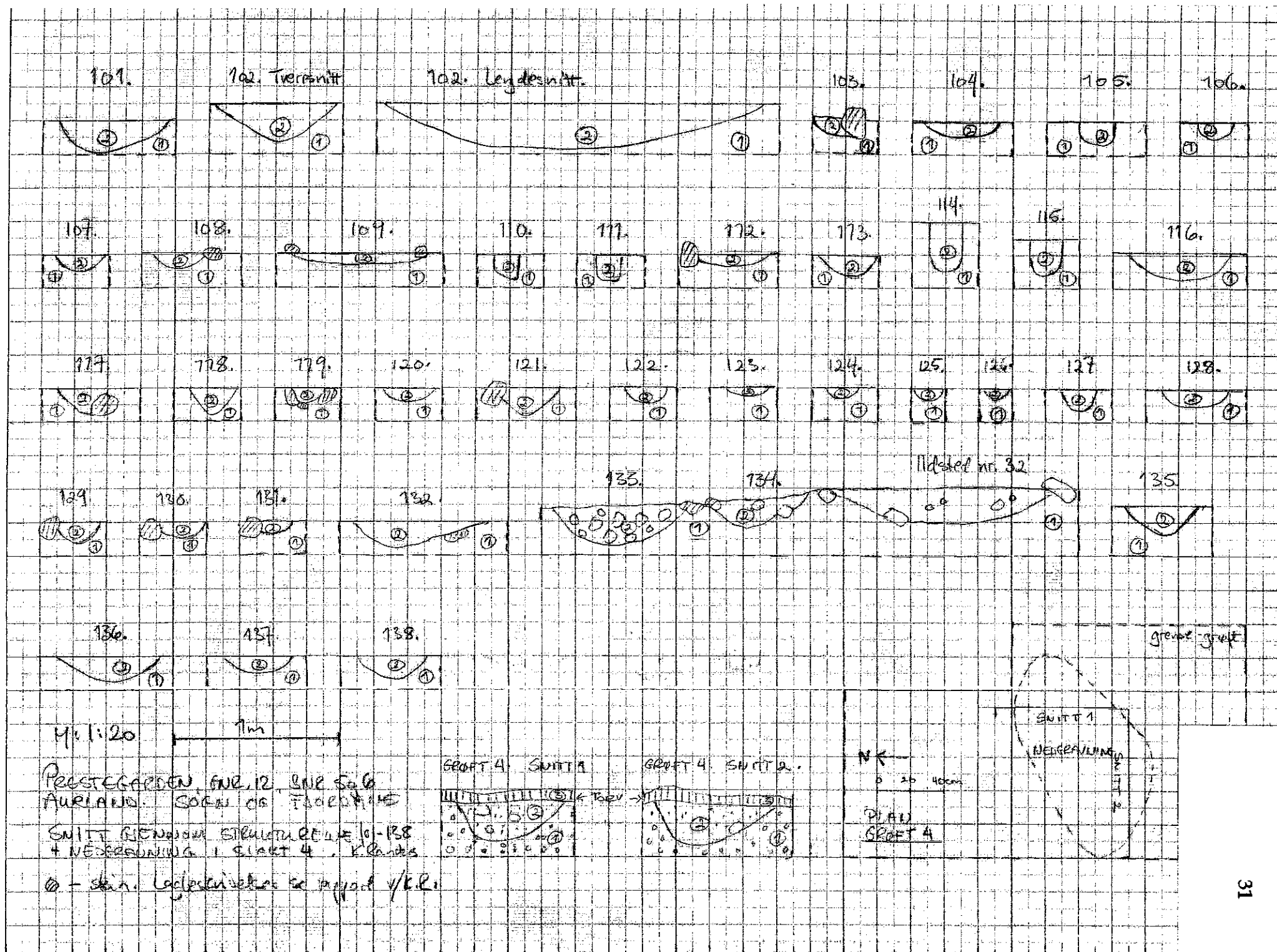
Struktur 136

Oval nedgravning, 110 cm x 60 cm, dybde 15 cm, jevnt avrundet form. Grålig til gråbrun, noe humusholdig, sandholdig fyllmasse. Ikke stein, ikke synlig kull.

Struktur 137 og 138

To sirkulære fordypninger, diameter 40 cm, dybde 10 og 12 cm, jevnt avrundet i formen. Fyllmassen i begge var gråbrun, humusholdig sandmasse.

Fig. 17. Snitt gjennom strukturene nr. 101-138 og grop i sjikt 4. Nærmere beskrivelser side 28-30.

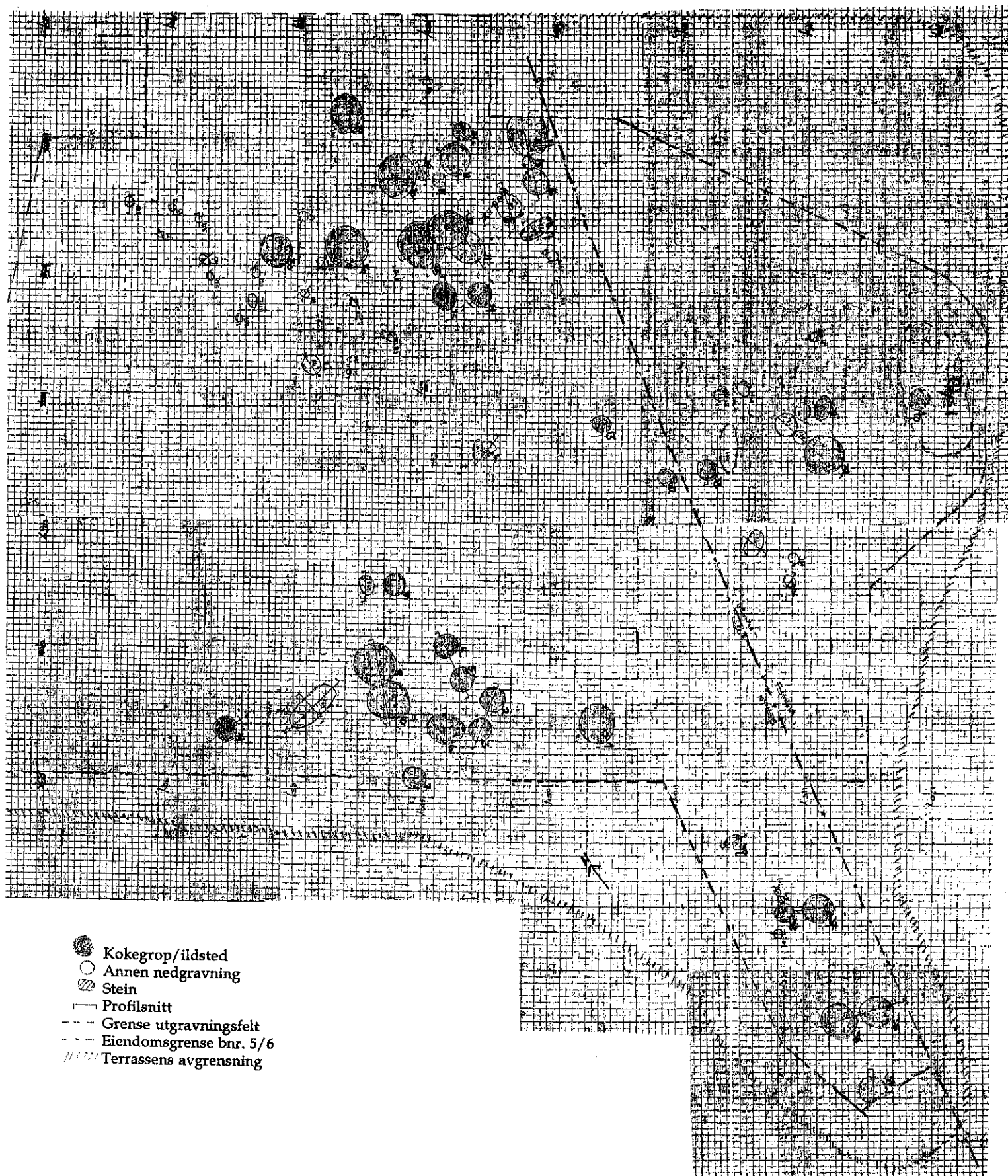

Fig.18. Planskisse over kokegropfeltet på Prestegarden. Snittretning avmerket på strukturene.

4. FUNN, FUNNFORHOLD OG DATERING

FUNN FRA REGISTRERINGEN 1993

Under registreringene (Auestad 1993) ble det gjort enkelte funn som er relatert til utgravningens strukturer og således innlemmet i funnmaterialet forøvrig fra disse:

<i>Funnsted, reg.1993</i>	<i>Funn 1993 som inngår i funn fra utgravningens struktur nr:</i>
Lok.1, PS 1:	Kvartsbit kassert, bein inngår under beinfunn..... Ildsted 16
Lok.1, sjakt B, Ildsted I:	Bein inngår under beinfunn ..... Ildsted 26
Lok.6,	Kassert, naturlige rotender (se under røys 2)
Lok.8, torvlag:	Krittpipe, (se funnliste: B 15783/4)

Det ble også gjort et par funn fra to lokaliteter registrert på samme bruk, Nyheim under Prestegarden, begge beliggende utenfor det areal som ble videre utgravd (jfr. funnliste: B 15785 og B 15786):

To små kvartsittavslag og et hasselnøtteskall skriver seg fra kulturlag i sjakt og prøvestikk, fylkets lok.5, beliggende innunder bratt bergvegg på øvre terrasse.
C-14-datering fra lokaliteten ga 4230 ± 130 BP (Auestad 1993, s. 31-32).

Seks beinfragment skriver seg fra et ildsted i en sjakt, fylkets lok.2, beliggende på nedre terrasse, vel 200m vestafor utgravningsfeltet (Auestad 1993, s.27-28). Beina er ubrente (av fylkeskommunen oppfattet som brente) og av samme karakter som tilsvarende fra utgravningen - antatt tenner av storfe.

FUNN OG FUNNFORHOLD

På flateavdekkingsundersøkelser generelt er funnmengden vanligvis ikke stor. Denne undersøkelsen ga færre funn enn det som kanskje vanlig er, ialt kun fem gjenstander pluss noen biter nøtteskall. Det framkom derimot en rekke beinfragment fra kullgroperne og ildstedene, hovedsakelig brente, ialt vel 3500 stykker.

Gjenstandsfunn og nøtteskall

Gjenstandsmaterialet består av to bryner, et naglehode av jern, en krittpipe (tre biter fra samme pipe), et lite, ca. 1/2 cm stort flintavslag og fire små fragment av hasselnøtteskall (jfr. funnliste side 39).

Brynene og naglehodet kom fram under opprensing av feltets nordre del, ved overgang matjordslag/terrassegrus. De lå i et område der det var en konsentrasjon av ildsteder og kullgroper (nr. 14 til 30). Funnkoordinatene var henholdsvis ca. 105x/99y, 107,5x/102y og 103x/104y (avmerket på plantegningen, fig.18, side 32).

Krittpipa ble funnet under registrering/prøvestikking av Sogn og Fjordane Fylkeskommune (Auestad 1993). Tre deler lå i torva over struktur nr. 36.

Det lille flintavslaget ble funnet ved sålding av massene i struktur nr. 21. Trolig er det avspaltet fra ildslagningsflint.

De fire små nøtteskallbitene ble funnet ved sålding av massene fra struktur nr. 26.

Fig.19 a,b. Kritt pipa øverst og de to brynene nederst

Beinmaterialet

Materialet består av nærmere 3400 brente, ganske små fragment samt vel 200 ubrente fragment. Selv om alt ble påvist i tilknytning til en rekke av de undersøkte strukturer, var funnforholdene noe forskjellig for de to gruppene.

Mengden varierte fra struktur til struktur, fra kun ett fragment til nærmere 570 stykker. Med ett unntak (str. 134 som inneholdt svært lite kullholdig masse), ble alt beinmaterialet påvist i de strukturer som er tolket som ildsteder og kokegroper.

Str.nr.	Antall brent	Antall ubrent	Bruk/br.nr.	Merknader
9	1	-	Nyheim, gnr.12/5	
10	1	-	"	
14	2	-	"	
16	16	9	"	
17	203	79	"	
18	-	60	"	
19	5	-	"	
20	66	50	"	
21	328	-	"	
22	320	-	"	
22/23	72	-	"	Fra overgangssone
23	448	4	"	
24	563	5	"	
25	208	-	"	
26	429	5	"	
27	5	-	"	
28	5	-	"	
29	497	-	"	
32	135	-	Fossheim, gnr.12/6	
34	2	-	Nyheim, gnr.12/5	Bitte små fr.
35	9	-	"	"
36	1	-	"	"
37	15	-	"	"
38	5	-	"	"
39	20	-	"	"
40/røys 1	4	-	Fossheim, gnr.12/6	
Str. 134	12	-	Fossheim, gnr.12/6	
SUM	3372	+ 212	= TOTALSUM 3584	FRAGMENT
			VEKT CA:	750 GRAM

Oversikt over beinmaterialet fordelt på de ulike ildsteder/kokegroper

De brente beina er gjennomgående ganske små/fragmenterte og ble funnet ved sålding av massene fra ialt 26 av ildstedene og kokegropene, påvist mer eller mindre gjennom hele strukturen. Bare få kan med sikkerhet føres til art eller gruppe, men alle kan føres til klasse, dvs. fisk, fugl eller pattedyr. Med unntak av fem fuglebein (fra str. 17) er her bare funnet bein av pattedyr. Ingen indikasjoner på rovdyr. Menneskebein er ikke påvist (jfr. Hufthammer, vedlegg 1).

Mens det brente materialet ble funnet godt nede i gropene, ble det ubrente derimot påvist kun helt i overflaten av ialt sju av kokegropene. Med unntak av struktur 18, som bare hadde ubrente fragment, var det i samtlige også funn av brente. De ubrente beina er videre bare funnet i nordområdet der strukturene 14 til 30 lå. Disse funnomstendigheter, og det forhold at beina var ubrente, kan antyde at de muligens er av yngre dato, iblandet åkerjorda innen deler av feltet.

At de ble påvist i tilknytning til de forhistoriske ildsteder, kan bero på en mer forsiktig opprensning i samband med strukturene enn i områdene omkring. Dette virker likevel ikke helt troverdig, da de ubrente beina tildels var såvidt store at de lett burde kunne oppdages. En skal ikke utelukke en sammenheng med kokegrop-aktivitetene. (I denne sammenheng kan nevnes at det ved registreringen 1993 ble funnet ubrente bein i toppen av en kokegrop/ildsted påvist vel 200 meter vestafor utgravningsområdet). Uansett må de ubrente bein være tilført etter at brannaktivitetene er opphørt - ubrente som de er og beliggende helt i toppen av strukturene.

Flesteparten av de bestembare, ubrente beina er kinntenner av husdyr, stort sett fra storfe men også et par fra småfe. Det osteologiske materialet er analysert ved Anne Karin Hufthammer, Zoologisk museum, UiB, og er magasinert der under nummer: JS-935 (rapport, vedlegg 1).

DATERING

Det påviste gjenstandsmaterialet er spinkelt og lite egnet til nærmere dateringsformål. Som ofte tilfellet er ved flateavdekkingsundersøkelser, må vi basere oss på radiologiske dateringer fra strukturenes trekullinnhold.

Gjenstandsmaterialet

Krittpipa som ble funnet i torva over struktur 36 er yngre enn de påviste kulturspor på stedet. Krittpiper ble ikke produsert før ca. 1580 og er ikke påvist i Norge før, i beste fall, helt mot slutten av 1500-tallet (muntlig oppl. Rory Dunlop, NIKU).

Bryner som de to funnet under opprensning er almenne typer brukt gjennom et langt tidsrom. De kan skrive seg fra jernalder/middelalder, men de kan likeså godt være av langt yngre dato, noe som nok er mest sannsynlig. Naglehodet kan heller ikke tidfestes nærmere. Ei heller det lille flintavslaget som trolig er avspaltet fra en ildslagningsflintestein.

Av disse funn er bare flintavslaget funnet i sikker kontekst (fra struktur nr. 21). De øvrige er helst tilfeldige løsfunn som neppe har spesiell tilknytning til bruken av ildstedene og kokegropene.

C-14-dateringer

Det var rikelig med trekull i de fleste ildsteder og kokegroper. Materiale til radiologiske dateringer var det derfor ikke problematisk å framskaffe.

Trekull ble generelt tatt ut fra profilsnittet, sentralt og så langt ned mot bunnen som mulig av gropa/ildstedet (lag 3). Arealet for uttak av prøvematerialet ble gjort så lite som mulig og oversteg skjelden 10 cm² i en høyde på ca. 5 cm. Uttaksstedene er avmerket på profilsnitt-tegningene (fig.10).

<i>Kokegrop/ ildsted nr.</i>	<i>C-14-alder BP</i>	<i>Kalibrert (1 sigma, 68% sannsynlighet)</i>
2	1770 +/- 60	AD 220 - 370
6	1930 +/- 60	AD 25 - 135
10	1990 +/- 70	BC 45 - AD 90
11	1780 +/- 70	AD 160 - 370
12	1520 +/- 70	AD 450 - 630
14	1580 +/- 60	AD 420 - 560
15	1670 +/- 60	AD 340 - 435
21	1770 +/- 60	AD 220 - 370
22	1520 +/- 60	AD 515 - 620
23	1740 +/- 60	AD 240 - 395
26	1690 +/- 80	AD 250 - 435
30	1890 +/- 70	AD 65 - 230
33	1650 +/- 60	AD 370 - 450
34	1440 +/- 50	AD 600 - 655
35	1540 +/- 60	AD 440 - 605
37	1460 +/- 60	AD 560 - 650
Røys 1	1810 +/- 50	AD 145 - 260
Røys 2	3340 +/- 90	BC 1730 - 1510 (ikke ildsted/kokegrop)

Oversikt: C-14-dateringer, oppgitt i C-14-år (BP) og kalibrert alder.

Analysene er gjort ved Beta Analytic, Miami, USA.

Som det framgår av ovenstående tabell og den grafiske fremstillingen på neste side, ligger dateringene innen tidsperioden fra ca. 50 f.Kr. til ca. 650 e.Kr. (kalibrert med 1 sigma og en sannsynlighet for korrekthet på 68%). Hovedtyngden kan sågar innskrenkes til tiden mellom ca. år 200 til 600 e.Kr.

Dateringene innen eldre jernalder er helt i samsvar med det mønster som hittil har framkommet i Norge vedrørende denne type kulturminner. En liten andel synes å skrive seg fra bronsalder (og for så vidt steinalder) og en liten andel er fra yngre jernalder. Langt de fleste såkalte kokegroper, både enkeltliggende og samlet i felt, kan imidlertid entydig tilskrives aktiviteter i eldre jernalder.

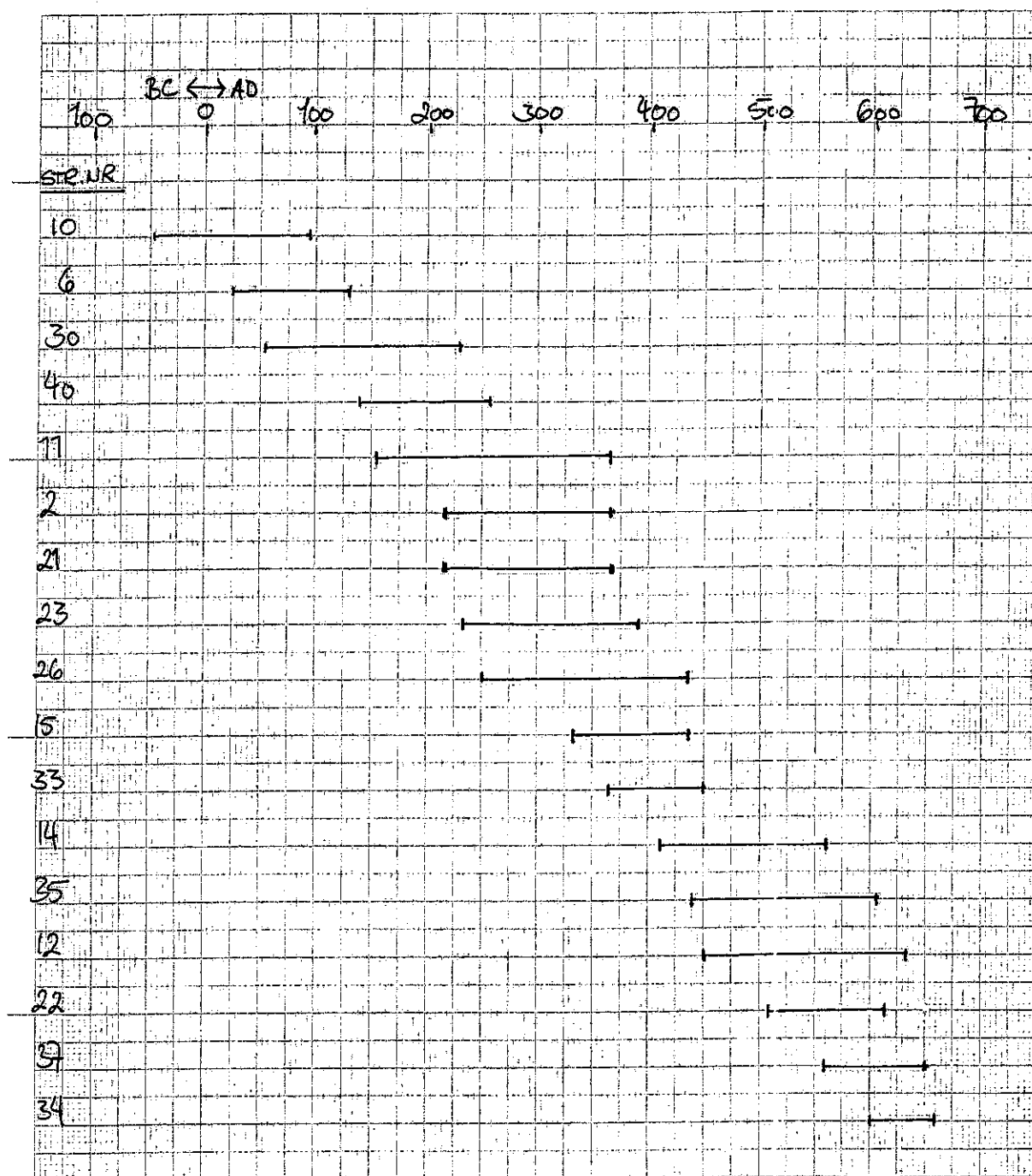

Fig.20. Skjematisk framstilling av kokegropene og ildstedenes datering, jfr eldst til yngst.

FUNNLISTE

B 15783 (Aks.nr. 283/95)

Prestegarden, gnr.12, bnr. 5 og 6. Aurland kommune, Sogn og Fjordane.

Utgravning av kokegropfelt fra eldre jernalder.

- /1 - Liten brynestein, del av. Tilnærmet kvadratisk tverrsnitt, avspisset mot ene enden. Største lengde 7 cm, tverrsnitt ca.2 x 2 cm v/bredenden, ca.1/2 x 3/4 cm ved smalenden hvor den er avbrukket. Grått, sandsteinsaktig materiale
- /2 - Liten brynestein, del av. Bit av flat brynestein, rektangulært tverrsnitt. Største mål vel 4 cm lang. Tverrsnitt ca.2,5 x 1cm. Grått, sandsteinaktig materiale
- /3 - Naglehode, jern, vel 1x1 cm
- /4 - Krittpipe, 3 deler (funnet i torva over struktur 36).
- /5 - Flintavslag, ca. 1/2 cm stort (fra struktur 21)
- /6 - Små biter av nøtteskall, 4 stykker, 1/2 cm store (fra struktur 26)

Funnene skriver seg fra utgravning/flateavdekking på østenden av markert terrasse på nordsiden av dalføret, 1,5 km øst for Aurland sentrum. Dyrka mark.

Funnene nr. -/1 til 3 ble påvist under opprensing ved overgang matjordslag/terrassegrus etter maskinell fjerning av åkerjorda (koordinatene 105x/99y; 107,5x/102y ; 103x/104y).

Dessuten funn av 3372 brente og 212 ubrente beinfragment (tilsammen ca. 750 gram), katalogisert og magasinert under J.S.nr. 995, Zoologisk avdeling ved Bergen museum. Rapport v/ Anne Karin Hufthammer, Zoologisk avdeling, Bergen museum.

B 15785 (Aks.nr.48/99)

Prestegarden, gnr.12 (Nyheim, bnr.5). Aurland kommune, Sogn og Fjordane

Bosetningsspor fra eldre jernalder.

-/1 Liten samling ubrente bein, 6 stk., str. fra 0,5 til 4 cm

Funn fra Lok.2. Registrering v/Sogn og Fjordane Fylkeskommune.

Rapport v/Jan Auestad, Sogn og Fjordane Fylkeskommune, 1993.

B 15786 (Aks.nr.49/99)

Prestegarden, gnr.12 (Nyheim, br.5). Aurland kommune, Sogn og Fjordane

Bosetningsspor, steinalder (C-14-datering 4230 ± 130 BP).

- /1 To små kvartsittavslag, 1 og 1,5 cm store.
- /2 Et bit av nøtteskall

Funn fra Lok.5. Registrering v/Sogn og Fjordane Fylkeskommune.

Rapport v/Jan Auestad, Sogn og Fjordane Fylkeskommune 1993.

5. EN KULTPLASS PÅ PRESTEGARDEN ?

GÅRDENS NAVN OG POSISJON I BYGDA

Like ovenfor Aurlandsvangen har det ligget en gård, Rygg, hvor det sto en kirke. Denne var hovedkirke i Vangen sogn som i middelalder kaltes Ryggjar sogn. Prest nevnes i 1322. Kirken ble nedlagt i 1544 (Rygh 1919:123). Kirken på Vangen har således ikke vært eneste kirke i bygda i middelalder.

I gardssoga sies at Aurdal må være et eldre navn på gården da Kraft i ca. 1830 skriver "Ourdal". Grunnen til at navnet senere er kommet i bakgrunnen og blitt helt eller delvis glemt må være at gården ble prestegard og etter hvert fikk navnet "Prestegarden". (Ohnstad 1992, s. 18-19,26).

I følge Rygh er Vangen kirkested og gammelt navn på Prestegarden (gnr. 12, jfr. matrikkelen av 1886). "Urdals Præstegaard" nevnt i 1723 må bero på en skrivefeil for "Urland" (d.v.s. Aurland) og må være årsaken til at Kraft oppgir at Prestegarden kaltes Ourdal - og at "Aurdal" så i matrikkelen av 1838 er oppført som dens eldre navn (Rygh 1919 s.109, 110). Den øverste gården i dalen skal derimot ha blitt kalt Aurdal, senere matrikulert under navnet Østerbø, gnr.24 (do. s.113).

Om den gamle prestegarden på Vangen skrev presten i 1624 at der kunne en ikke fø et eneste naut "fordi at til prestegaarden kan intet saaes, meget mindre høstes." . Fra gammelt av har gårdene vært en del av prestenes lønn. De dårlige forhold er trolig årsaken til at den ble flyttet fra selve Vangen. Til tross for at det på 1500-tallet skal ha vært prest både som bruker og eier på gnr.12, ser det ikke ut til at Prestegarden har blitt fast prestebosted før omlag 1650 (Ohnstad 1992:26,27). Det synes noe uklart, men forholdene kan kanskje forstås dithen at dagens gnr.12 hele tiden har vært prestegardsjord, men at presten ikke bodde fast på stedet før midten av 1600-tallet.

I 1940 solgte staten Prestegarden til Aurland kommune. Fra da av ble den Jord- og Hagebruksskole for Sogn, hvilket den fremdeles er.

Aurland Prestegard har store jordvidder. Den strekker seg fra Vangen almenning i vest og mer enn to kilometer oppover Aurlandsdalen til delesillet mot Skaim i øst. Sammenliknet med bygdas øvrige gårder var innmarksarealet stort. Gården må ha vært velstående også i forhistorisk tid. Nærmere 30 større og mindre gravhauger vet man skal ha ligget på eiendommen med funn fra både eldre og yngre jernalder. I realiteten kan her ha vært langt flere. Bare fem storhauger ligger idag tilbake. Også nede ved kirken på Vangen fantes flere hauger med funn fra eldre og yngre jernalder. Mangfoldige levninger etter forhøyninger skal ligge framfor kirken (Fett 1954, rev. 1970-tallet).

Prestegarden må gjennom tidene utvilsomt ha vært en storgård av betydning i Aurlandsbygda.

ILDSTED - KULLGROP - KOKEGROP

Begrepene kullgroper og kokegroper er blitt brukt om hverandre. For ikke i utgangspunktet å gi en tolkning, har noen ønsket å bruke navnet *kullgrop* på alle typer groper med kull. På Østlandet betyr imidlertid en kullgrop en grop til trekullproduksjon - altså en såkalt kullmile(grop). I midtnorge, derimot, har man ofte rett og slett ment en grop med kull, stor eller liten, med eller uten skjorbrent stein og ikke store mengder brente bein (Farbregd 1980:32). På vestlandet har man gjerne brukt begrepet kullgrop om kokegrop mens man skiller ut entydige kullmiler og kaller slike ved den benevnelse. Videre er det generelt ikke uvanlig at kullholdige groper med skjorbrente stein umiddelbart tolkes og kalles kokegrop, altså noe som må ha med matlaging å gjøre (Gustafson 1993:30-32).

Størrelsen varierer, fra vel halvmeteren til et par/tre meter i tverrmål. Vanligste diameter er ca. en meter. Formen er oftest rund men mer firkantete groper forekommer. Dybden er fra ganske grunne til mer enn halvmeteren dype, store og markerte nedgravninger. Det kan være vanskelig å skille mellom en grunn kokegrop og et ildsted. Størstedelen av en grop kan dessuten gjennom tidens løp være blitt fjernet, for eksempel ved pløying, slik at bare bunnen er tilbake. På et kokegropfelt er det vanlig også å finne ildsteder og bålrester.

Fra etnografiske beskrivelser kjenner en ulike former for tilberedning av mat i groper. De er nyttet til koking, steking, tørking, konservering m.m. Mat kan for eksempel stekes/kokes ved at den legges i gropa over rødglødende stein og det hele tildekkes med torv og jord for å holde på varmen. Det fungerer i praksis som en moderne stekeovn.

En enkel stratigrafisk definisjon er en grop med markert kulllag i bunn og et overliggende lag med skjorbrent stein (Narmo 1996 med henvisninger: 79-80). Han vektlegger at menneskebein aldri er påvist i såkalte kokegroper (do.81). Steinlaget ligger ofte som et kompakt dekke direkte over bunnens kullsjikt, i velordnede lag av kullog stein. De kan også framstå som mer uryddige med større eller mindre mengde ildskjørt stein iblandet gropas kullholdige fyllmasser. Variasjonene kan tenkes å ha sammenheng med brukstype, engangsbruk, gjenbruk m.m.

Begrepet kokegrop blir i det følgende brukt for groper med kull, skjorbrent stein og eventuelt brente bein, antatt å ha med mat-tilberedning å gjøre, uavhengig av hvorvidt det dreier seg om koking, steking, tørking, konservering eller annet.

Slike groper er vanlig forekommende både i utmark og innmark og er funnet på gravfelt, stølsvoller, boplasser, enkeltliggende langs vassdrag og vann og i større/mindre felt uten umiddelbar tilknytning til samtidig bosetning. Man har tradisjonelt diskutert funksjon og datering og oppfattet dem som "stekeovner" innen en husholdningskontekst. Etter hvert har flere satt spørsmålstegn ved denne ensidige oppfatning. Man har begynt å se på deres kontekst og problematisere hvilke institusjoner de eventuelt kan være uttrykk for.

KOKEGROPFELT, KULTPLASS - ET PAR EKSEMPLER

Ved kirkegården på Leikvin i Sunndal ble det påvist ialt 41 sikre kokegroper. Man forventet å finne et gårdsanlegg på stedet men fant bare en rekke groper med innhold av kull, skjorbent stein og litt brente bein beliggende i en tilnærmet sirkel omkring en åpen plass. Foruten de brente beinfragmentene ble det i ett tilfelle, i toppen av en grop, funnet et ubrent bein - en tann av storfe. Gropene er datert til tiden fra bronsalder til ca .550 e.Kr., et tidsrom på ca. 1500 år. Blant kullgropene ble dessuten påvist en 35 cm dyp, 1 meter vid grop fylt med rullestein. Aktiviteten opphørte ved overgangen til yngre jernalder og ser ikke ut til å ha hatt sammenheng med bosetning på stedet (Narmo 1996: 85-90). Uten her å gjøre argumentasjonen, tolkes feltet som et sted der en tilberedte "større" måltider.

Han skriver videre at en kultplass kan forstås som et hellig "rom", et sentrum som er skilt fra det profane og argumenterer for at kokegropfeltet på Leikvin må ha vært en slik kultplass. Kokegropene markerer kulthandlinger i forhistorisk tid, d.v.s. matoffer hvor mat ble fortært til gudenes ære (Narmo 1996:91-94).

På Leikvin (gården Løykja) ligger også et større gravfelt med funn fra både eldre og yngre jernalder. Det å legge kirken på et gammelt helligsted synes å kunne symbolisere både kontinuitet og brudd ved religionsskiftet. Leikvin er bare et av flere eksempler på kokegropfelt påvist ved gamle kirkesteder (Narmo 1996:94-96).

Et annet eksempel kan nevnes fra Hove i Åsen i Nord-Trøndelag hvor det ligger en liten åsrygg kalt Hovshaugen. Ut fra navnet å dømme, forventet man her å kunne finne spor etter en hovs-bygning. Hus ble ikke påvist, derimot en mengde groper med kull og skjorbrent stein samt flere små nedgravninger tettpakket med opp til 30 cm store rullestein (NB! ikke stolpehull). Dateringsmessig ligger hovedtyngden innen eldre jernalder. Resultatene fra denne undersøkelsen tyder på at gropene på Hovshaugen er spor etter tradisjonsbundne, rituelle handlinger i hedensk religion, muligvis rituelle måltider (Farbregd 1986:42-46).

Den danske arkeologen Oluf Olsen har i sine arbeid pekt på at arkeologene ikke har greid å stadfeste at hovene fra sagaene var spesialbygde gudshus. Særskilte hov-bygninger har bare skjelden blitt funnet. Dessuten var det mest vanlig at den gamle gudsdyrkingen gikk for seg ute i det fri, blant annet i spesielle lunder eller på hauger (Farbregd 1986:50).

I Tyskland, Danmark og Sør-Sverige er det funnet store samlinger av typiske kullgroper i lange rekker, hovedsakelig fra bronsalder. Særlig tyske forskere regner de for å være offerplasser og kultsteder (Farbregd 1986:46).

KOKEGROPFELTET PÅ PRESTEGARDEN

De to ovenfornevnte eksempler er bare to av flere hvor kokegropfelt ansees å representere en form for kultsted i forhistorisk tid. I nordeuropa sør for Norge synes denne type fortidsminne hovedsakelig å tilhøre bronsalder, mens de hos oss har sin hovedtyngde i eldre jernalder. I en utgravningsrapport som denne ville det føre for langt å gå inngående til verks i problematikken. Det vil derfor i det følgende, på bakgrunn av hva som foran er nevnt, kun skissemessig fremkastes noen tanker omkring kokegropfeltet på Prestegarden i Aurland.

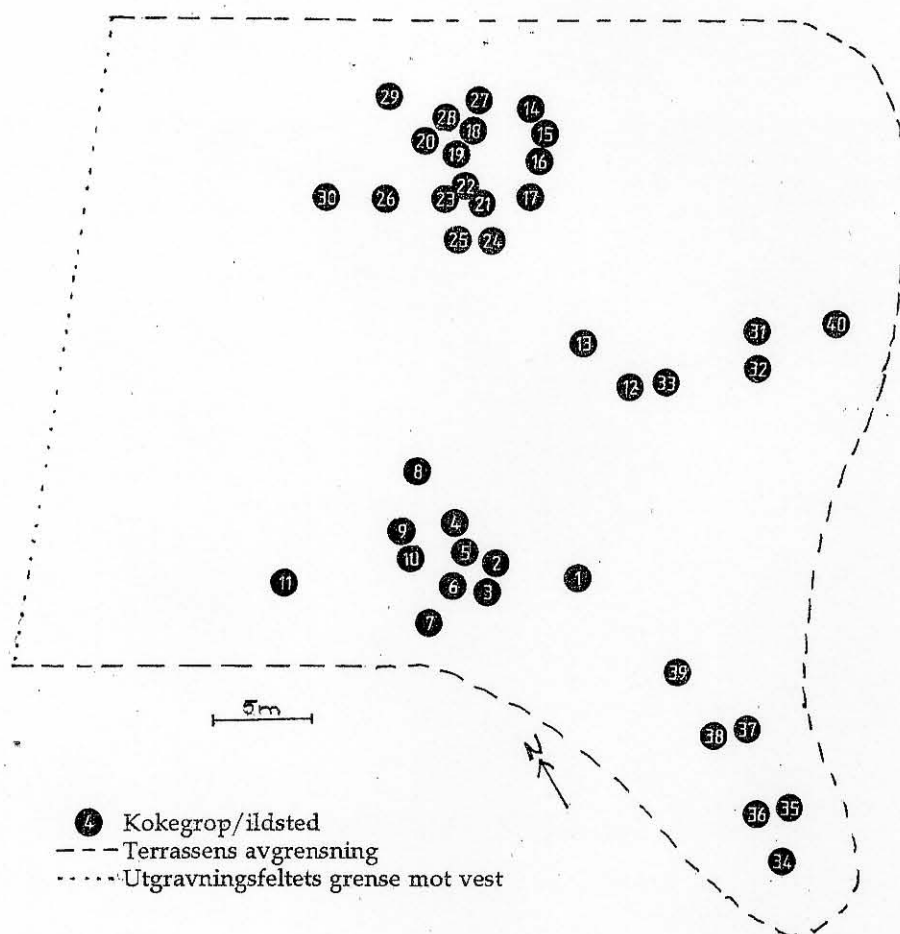

Fig. 21. Skissemessig framstilling av kokegropfeltet på Prestegarden. (jfr. fig.18, side 32).
 De ubestembare nedgravninger/fyllskifter, struktur nr. 101-138 er ikke medtatt.

Beliggenhet og karakter

Da undersøkelsen skulle starte opp var det også her forventet å finne spor etter gårdsbosetning. Stedet syntes velegnet, ytterst og østligst på terrasseplatået, med store, flate jordvidder mot vest. Boplasspor ble ikke påvist. Det var ikke annet å finne enn en samling på 40 kokegropor og ildsteder samt en del ubestembare nedgravninger og tilfeldige fordypninger. Som for Leikvin og Hove synes heller ikke dette feltet å ligge i umiddelbar tilknytning til gård og tun. Resultatet var ikke som i utgangspunktet forventet, men ikke mindre interessant av den grunn.

Feltet har likhetstrekk med Leikvin der kokegropene lå som en sirkel omkring en 50 meter stor, åpen plass. På Prestegarden lå de kanskje ikke i en tilsvarende entydig sirkel, men likevel gruppert slik at det dannes en liten plass med gropor beliggende mot nord, sør og øst (fig.21, side 43). De vestre ti meter av det knapt halvannet mål store undersøkelsesområdet var funntomt. Det kan altså se ut som de påviste strukturer utgjør et avgrenset kokegropfelt. Hva som skjuler seg under matjorda umiddelbart utenfor det undersøkte området er imidlertid uvisst. At liknende gropor finnes andre steder på gården viste registreringene. I en søkesjakt ble det påvist 4 ildsteder/kokegropor ca. 200 vestafor feltet, nær skillet mot bruket Lunde (Lok.2, Auestad 1993). På Lunde ble det dessuten under rydning og opparbeidelse av marken lagt merke til en rekke "holer i marki der det låg kol i bunnen" (Ohnstad 1992:19). I denne sammenheng kan nevnes at det er mulighet for at navnet Lunde (Lundr) i flere tilfelle kan ha sammenheng med hellig lund, men noe sikkert herom kan ikke sies (Olsen 1926:215).

Brente bein

I kokegropor generelt er det funnet små mengder brent beinmateriale. Fra gropene på Prestegarden synes beinmengden å være større enn det som vanlig er. Noe av årsaken kan være at massene fra samtlige gropor ble såldet. Fordelingen innen feltet er ulik. I området sør for "plassen" er bakken hardpakket stein og grus og de fleste strukturer grunne. Fra dette areal er det påvist bein fra bare to strukturer og bare ett fragment fra hver. I nordområdet, hvor bakken er finkornet sand/silt, er de fleste strukturer store og markerte gropor med stort innhold av brente bein, opp til 563 stykker fra en og samme struktur (nr.24). I østområdet og grustunga mot sørøst, "snippen", er det lite brente bein med unntak av struktur 32. Funn av brente bein synes generelt å skrive seg fra de større og godt markerte gropene. Unntatt her er strukturene på "snippen" som er store og dype, men med lavt beininnhold.

Med unntak av 5 fuglebein fra struktur 17, synes samtlige brente bein å være fra pattedyr. Alle bestembare fragment skriver seg fra hysdyr som sau/geit, svin og storfe. Det er ikke funnet indikasjoner på rovdyr eller annet vilt, ei heller spor av menneskebein (Hufthammer, vedlegg 1).

Det generelle bildet viser at en stor del av beina kommer fra de ytre, kjøttfattige deler av dyra, noe som kan reflektere en aktivitet ikke primært tilknyttet mat-tilberedning. På den annen side kan de kjøttrike deler være fjernet etter endt tilberedning mens kjøttfattige deler ble kastet tilbake som brenne. En annen faktor er at bein sprekker opp når de blir brent, særlig store bein. Små bein, for eksempel ekstremiteter som tåledd, fragmenterer mindre og kan være årsaken til det relativt høye innslag av bein fra de ytre deler av skroten (Hufthammer, vedlegg 1).

Ubrente bein

Helt i toppen av 7 strukturer, og bare i nordområdet, ble det funnet en del ubrente bein. Det dreide seg hovedsakelig om tenner/kinntenner av storfe (*Bos taurus*), i et tilfelle av småfe (struktur 18). Denne strukturen var dessuten den eneste som kun inneholdt ubrente bein (se Hufthammer, vedlegg 1).

I utgangspunktet ble det antatt at disse ubrente bein var av yngre dato, at de skrev seg fra det ovenforliggende dyrkningslag og var tilfeldig iblandet strukturenes toppmasse. På den annen side syntes det noe underlig at beina bare skulle bli observert i direkte tilknytning til angjeldende strukturer mens de totalt skulle bli oversett i området mellom disse - relativt godt synlige som de var. Det kan her bemerkes at Fylkeskommunen under sitt registreringsarbeid fant tilsvarende tannfragmenter i toppen av en antatt kokegrop vel 200 meter lengre mot vest (Auestad 1993: lok.2). Dette funnet leder tankene hen på at de ubrente beinas tilstedeværelse likevel kanskje ikke er helt tilfeldig.

Fra kokegropfeltet på Leikvin ble det funnet tannfragment av storfe i toppen av en struktur (manglende sålding av massene er muligvis årsaken til at dette ble påvist i kun ett tilfelle). Fragmentet var solbleket og derfor antatt å ha ligget en tid eksponert før det ble deponert i gropa (Narmo 1996:90).

Funn av ubrente tannfragment i toppen av groper på et liknende felt er også kommet for dagen på Veien på Ringerike (pers, oppl. Lil Gustafson, UKM, Oslo).

Det forhold at ubrente husdyrtenner er påvist i toppen av kokegroper på flere felt tolket som kultplasser, er kanskje ikke tilfeldig. Fra norrøn mytologi og sagalitteratur er dyreoffer vel kjent. I visse sammenhenger skal visstnok bare hoder være ofret, - bl.a. grisehode til Frøya (referanser ikke sjekket). Fra eventuelle ubrente ofringer vil det være lite sannsynlig idag å gjenfinne annet enn tenner - da disse er langt mer resistente enn ubrent beinmateriale forøvrig.

Radiologiske dateringer av dette ubrente materiale vil kunne gi oss svar på hvorvidt husdyrtennene tidsmessig har tilknytning til bruken av kokegropfeltene. Slike dateringer foreligger dessverre ennå ikke, verken fra Prestegarden eller andre steder.

Groper fylt med rullestein

Ennå et merkelig element synes å gjenta seg. På Leikvin ble det funnet en grop fylt med rullestein, en meter vid og 35 cm dyp grop. Tolkning som stolpehull er utelukket (Narmo 1996:89). På Hove fant man flere slike, men mindre, kun ca. 1/2 meter i tverrmål og opp til en halv meter dype, fylt med opp til 30 cm store rullestein. Også her er stolpehull utelukket som tolkning (Farbregd 1986:46).

På Prestegarden ble det funnet en liknende struktur. Den lå ikke på selve feltet men på terrassen ovenfor (jfr. "Røys 2", s.14). Gropa var ca. 120 cm i diameter og ca. 50 cm dyp, fylt med opp til hodestore rullestein. Spredt trekull innen et lite areal mellom steinene ble datert til sein-neolitikum, noe som skulle utelukke sammenheng med kokegropfeltet. En skal imidlertid ikke se bort fra muligheten for feilkilder, enten statistisk eller at eldre kull er blitt iblandet (bosetningsspor fra steinalder på denne terrassen ble påvist under registreringen, Auestad 1993: Lok.5).

SAMMENFATNING - EN KULTPLASS PÅ PRESTEGARDEN ?

Det er flere fellestrekk mellom kokegropfeltet på Prestegarden og de øvrige som foran kort er omtalt. Selv om Prestegardsfeltet ikke direkte kan knyttes til det gamle kirkestedet, så kan det knyttes til en av de store, sentrale og utvilsomt betydningsfulle gårdene i bygda gjennom tidene - Aurland Prestegard. Stedet har en markert plassering, ytterst på en skarpt formet terrasse som går bratt ned umiddelbart øst og sør for lokaliteten. Som på Leikvin, er kokegropene grovt sett plassert omkring en åpen plass. De inneholder kull, skjørbrent stein og brente bein i ulike mengder. I toppen av sju groper er dessuten funnet ubrente tenner av storfe, (jfr. Leikvin og Veien). En nedgravning fylt med rullestein på øvre terrasse kan ha tilknytning til aktivitetene, forutsatt at dateringen er feilaktig. (jfr. Leikvin og Hove). Dens funksjon er forøvrig helt uvisst.

Kokegroper kan nok ha vært benyttet til matlaging i husholdningssammenheng. Der de forekommer i større og mindre felt må en imidlertid kanskje anta at det dreier seg om mat-tilberedning ved større sammenkomster. Mye tyder på at slike sammenkomster kan dreie seg om aktiviteter av mer kultisk preg. Kokegropfelt uten direkte tilknytning til gårdstun og bolig, ofte beliggende på markerte og/eller sentrale steder i et bygdelag, synes å kunne representere helligsteder. Det skal ikke ha vært uvanlig at den gamle gudsydrkinga foregikk ute i det fri.

Trolig har det vært forskjellige typer helligsteder - på den ene siden de mer generelle - på den andre siden kultussteder for bestemte guddommer. Man kan spekulere i hvorvidt eventuelle hedenske kultplasser beliggende sentralt i bygda, ofte i direkte tilknytning til de senere kristne kirkesteder, kan ha hatt en annen rolle enn de som ligger mer perifert i denne sammenheng.

Som det framgår av det gjennomgåtte materialet er det mye som peker på at kokegropfeltet på Prestegarden kan ha vært et helligsted, en kultplass benyttet ved større sammenkomster der dyr ble ofret og mat ble tilberedt og fortært til gudenes ære eller i andre rituelle sammenhenger.

*****

6. LITTERATUR

- Auestad, Jan, 1993: Rapport. Registreringer Aurland k. (i samband med planer om stamveg gjennom Aurland og Lærdal). Sogn og Fjordane Fylkeskommune, upublisert.
- Bjørndal, Kristine, 1995: Rapport frå dei kulturhistoriske registreringane i Aurland kommune 1993-94 i samband med ny E-16-trasé Aurland-Lærdal. Arkeologisk del. Sogn og Fjordane Fylkeskommune, upublisert.
- Farbregd, Oddmund, 1980 Perspektiv på Namdalens jernalder. Viking nr. XLII, Oslo
- Farbregd, Oddmund, 1986 Hove i åsen - kultstad og bygdesentrum. Spor nr.2/86. Trondheim
- Fett, Per, 1954 (rev.1977): Førhistoriske minne i Sogn. Aurland kommune. Historisk museum, UiB.
- Gustafson, Lil, 1993 De ulykksalige "kokegropene" Nicolay nr. 61/1, UiO, Oslo
- Indrelid, Svein, 1976-77: Registreringer i samband med Økonomisk Kartverk. Rapport, Top.ark. Historisk museum, UiB, upublisert.
- Narmo, Lars Erik, 1996 "Kokekameratene" på Leikvin. Kult og kokegroper. Viking, Bind LIX, Oslo
- Ohnstad, Anders 1992 Aurdal, Gnr.12, Aurland i Sogn, Gardssoge. Aurland.
- Olsen, Magnus, 1926 Ættegård og helligdom, Oslo
- Rygh, O. 1919 Gaardnavne, Nordre Bergenhus Amt. Kristiania.

RAPPORT

av

Anne Karin Hufthammer

Beinmateriale fra Prestegården i Aurland kommune

Innledning

Under de arkeologiske utgravningene i 1994 på Prestegården (GNR. 12) i Aurland kommune ble det samlet inn bein fra 26 strukturer.

På Nyheim (bruk nr. 12/5) er det funnet bein i 23 strukturer kategorisert som ildsteder (tabell 1), mens det på Fossheim (bruk nr. 12/6) er funnet bein i ett ildsted, en ikke-kategorisert struktur og en røys (nr.1) (tabell 2).

De fleste beina er brente og som en følge av det, meget fragmenterte. Bare noen få bein kan med sikkerhet bestemmes til art eller gruppe, men alle kan føres til klasse, dvs. fisk, fugl eller pattedyr.

Med unntak av 5 fuglebein er det utelukkende funnet bein av pattedyr. Det er ikke funnet bein som kan antyde at det blant disse skjuler seg bein av menneske. Jeg finner det derfor lite sannsynlig at noen av beina kommer fra graver.

Strukturene 9 - 14

Til sammen er det i disse 3 strukturene funnet 4 sterkt brente ubestembare beinfragmenter. Fragmentene er ørsmå, de veier tilsammen kun vel 1 gram.

Struktur 16

Beinmaterialet fra denne strukturen virker heterogent. De 9 tannfragmentene av storfe og 6 av de ubestembare beinfragmentene er ubrente eller har, i beste fall, såvidt vært i kontakt med varme. De øvrige 10 fragmentene har ligget i sterk varme.

Struktur 17

Også dette materialet er heterogent med hensyn til grad av forbrenning. De 79 kinntannfragmentene av storfe er ubrente og kommer fra et individ som var mellom 15 og 18 måneder gammelt. I alt veier tennene 19 gram.

De øvrige 103 fragmentene har vært utsatt for sterk varme. Av sau/geit er det funnet bein både fra bakfot og rygg, men det er høyst usikkert om dette betyr at et helt individ ble brent.

Struktur 18

Kinntennene av sau/geit er ubrente eller har høyst såvidt vært i kontakt med varme.

Struktur 19

De 5 ørsmå pattedyrbeina er sterkt brente.

Struktur 20

Kinntennene av storfe er ubrente og har tilhørt et individ som ble slaktet da det var ca. 15-18 måneder gammelt. De øvrige 66 ubestembare fragmentene er sterkt brente.

Struktur 21

Alle beinfragmentene fra denne strukturen synes å ha vært utsatt for sterk varme.

Av storfe er det kun identifisert tåledd og av svin, ett fragment fra et mellomfotsbein. Sau/geit er derimot representert med bein både fra forfot og bakfot. Men det heller ikke for sau/geit funnet bein fra de kjøttrike deler av dyret.

Struktur 22

Alle de 320 ubestembare beinfragmentene av pattedyr er relativt sterkt brente.

Struktur 22/23

De 72 fragmentene synes å være sterkere forbrent enn beina fra overgangssonen i struktur 21.

Struktur 23

De 4 tannfragmentene av storfe er ubrente. Slitasjen på tennene, bl.a. en premolar nr 3 som ikke er slitt, kan antyde slaktealder ca 24-28 måneder. Resten av materialet er sterkt brent.

Av sau/geit er det identifisert bein både fra relativt kjøttrike deler (rygg og bekken), samt bein fra ytre del av bakfoten.

Struktur 24

De 5 kinntennene og underkjeve-fragmentet av storfe har tilhørt et 18-30 måneder gammelt individ. Disse beina er ubrente mens de øvrige bein fra strukturen er sterkt forbrente.

Av sau/geit er det identifisert bein fra flere deler av skroten. Det er funnet bein fra kjøttrike deler eksempelvis bog, (humerus) bekken og rygg, samt bein fra kjøttfattige områder som ytre deler av forfot og bakfot. Ettersom så mye av skjelettet er identifisert kan det ikke utelukkes at dette representerer en hel skrott.

Struktur 25

Svin er representert med både kraniebein, bog og tåledd. Av sau/geit er det funnet bein fra ytre del av for- og bakfot, dvs. relativt kjøttfattige deler.

Beinfragmentene er sterkt brente. De ubestembare pattedyrfragmentene kan alle ha tilhørt arter som svin, sau/geit eller storfe.

Struktur 26

Det er også i denne strukturen funnet ubrente tannfragmenter av storfe, men fragmentene

er for små til å antyde individualder.

De øvrige beina er sterkt brente. Sau/geit er representert med bein både fra kjøttrike og kjøttfattige deler av skrotten, bekken og forfot.

Strukturene 27-29 og 34-39

Det har ikke vært mulig å artsbestemme noen bein fra disse strukturene. Det er imidlertid ikke funnet noe som indikerer at de inneholder andre arter (eksempelvis rovdyr) eller funnkomplekser (eksempelvis vilt) enn de øvrige strukturer.

Alle beina er brente, men beina fra struktur 28 er mindre brent enn beina fra de andre strukturene.

Fossheim, struktur 32, røys 1 og uspesifisert struktur

Alle bein er sterkt forbrente og ingen arter er identifisert. Det er heller ikke her funnet bein som indikerer at disse strukturene inneholder et annet funnkompleks enn hva som er funnet i strukturene fra Nyheim.

De 4 beinfragmentene fra røys 1 representerer sannsynligvis en oppsprekking av ett beinfragment. Dette fragmentet kan ikke med sikkerhet artsbestemmes, men kommer sannsynligvis fra en rørknokkel av ett mellomstort dyr (eksempelvis sau/geit og hund). Beinets farge og struktur peker ikke mot menneske, snarere tvert i mot.

Generelt

Det generelle bildet for beinfunnene sett under ett, viser at en stor del av beina kommer fra de ytre, kjøttfattige deler av dyret. Dette kan bety at strukturene i hovedsak reflekterer en aktivitet som ikke primært har med mat-tilberedning å gjøre. Men det kan også bety at de kjøtt-rike deler ble fjernet etter koking/steking, mens kjøttfattige deler ble kastet tilbake i ildstedet og virket som brenne.

Enn annen faktor bør også nevnes. Når bein blir brent så sprekkør de opp, dess sterkere varme, dess høyere fragmentering. Dette gjelder spesielt for store bein. Små bein, eksempelvis tåledd, vil i mindre grad fragmentere og derfor være lettere å artsbestemme. Dette kan være en medvirkende årsak til det relativt høye innslaget av bein fra de ytre deler av skrotten.

Når det gjelder de ubrente tannfragmentene, spesielt av storfe, så avviker de fra det generelle funnmønster i strukturene. Det kan ikke utelukkes at disse er tilført området/strukturene etter at de brente beina ble deponert.

Beinmaterialet er analysert ved Seksjon for Osteologi og magasinert under J.S. -nummer 935 ved Bergen museum, avdeling Zoologisk museum.

Struktur		Sum	Vekt i gram	
Nyheim				
9	Pattedyr, art og beinslag ubestembart	1	1	0,5
10	Pattedyr, art og beinslag ubestembart	1	1	0,5
14	Pattedyr art og beinslag ubestembart	2	2	> 0,5
16	<i>Bos taurus</i> storfe, kinntannfragmenter	9		
	Pattedyr, art og beinslag ubestembart	16		
		25		9,5
17	Fugl, art og beinslag ubestembart	4		
	<i>Ovis aries/Capra hircus</i> sau/geit			
	Calcaneum, helbein	1		
	Metapodium, mellomfotsbein	1		
	Vertebrae, virvelfrag.	2		
	<i>Bos taurus</i> storfe, kinntannfragmenter	79		
	Pattedyr, art og beinslag ubestembart	195		
		282		40
18	<i>Ovis aries/Capra hircus</i> (sau/geit)			
	Kinntannfragmenter	60	60	15,5
19	Pattedyr, art og beinslag ubestembart	5	5	< 0,5
20	<i>Bos taurus</i> storfe, kinntannfragmenter	50		
	Pattedyr, art og beinslag ubestembart	66		
		116		30
21	<i>Sus scrofa</i> svin, metatarsus III, mellomhåndsbein	1		
	<i>Ovis aries/Capra hircus</i> sau/geit			
	Phalanx I, tåledd	3		
	Phalanx III, tåledd	1		
	Tarsale 4, fotrotsbein	4		
	Centrotarsale, fotrotsbein	1		
	Ulna, albuebein	1		
	Radius, underarm	1		
	<i>Bos taurus</i> storfe			
	Phalanx I, tåledd	2		
	Phalanx III, tåledd	1		
	Pattedyr, art og beinslag ubestembart	313		
		323		41
22	Pattedyr, art og beinslag ubestembart	320	320	48
22/23	Pattedyr, art og beinslag ubestembart	72	72	12

Tabell 1. Funnfordeling for strukturene 9-22/23 på Prestegården i Aurland kommune.

Struktur		Sum	Vekt i gram	
Nyheim				
23	<i>Ovis aries/Capra hircus</i> sau/geit			
	Phalanx I, tåledd	1		
	Metatarsus, mellomfot	2		
	Astragalus, rullebein	1		
	Pelvis, bekken	3		
	Vertebrae, virvler	1		
	<i>Bos taurus</i> storfe, tannfragmenter	4		
	Pattedyr, art og beinslag ubestembart	440		
			452	93
24	<i>Ovis aries/Capra hircus</i> sau/geit			
	Phalanx II, tåledd	2		
	Phalanx III, tåledd	1		
	Metapodier, mellomfot/-håndbein	4		
	Calcaneum, helbein	1		
	Patella, kneskjell	1		
	Tibia, skinnebein	2		
	Sacrum	1		
	Vertebrae, virvler	1		
	axis	1		
	Radius, underarm	1		
	Humerus, overarm	3		
	<i>Bos taurus</i> storfe, kinntannrekke fra underkjeve	5		
	Pattedyr, art og beinslag ubestembart	545		
			568	142
25	Fugl art ubestembar, ulna (vingebein)	1		
	<i>Sus scrofa</i> svin			
	Bulla typanica, ørebein	1		
	Phalanx I, tåledd	1		
	Humerus, overarm	1		
	<i>Ovis aries/Capra hircus</i> sau/geit			
	Tarsale 2-3, fotrotsbein	1		
	Metapodium, mellomfots/-håndsbein	1		
	Radius, underarmsbein	1		
	<i>Bos taurus</i> storfe			
	Femur, lårbein	1		
	Pattedyr, art og beinslag ubestembart	200	208	33
26	<i>Ovis aries/Capra hircus</i> sau/geit			
	Phalanx II, tåledd	1		
	Metatarsus, mellomfot	1		
	Pelvis, bekken	1		
	Ulna, albuebein	1		
	<i>Bos taurus</i> storfe, tenner og underkjevefragment	5		
	Pattedyr, art og beinslag ubestembart	425		
			434	130
27	Pattedyr, art og beinslag ubestembart	5	5	2
28	Pattedyr, art og beinslag ubestembart	5	5	1

Tabell 1. (forts.) Funnfordeling for strukturene 23-28 på Prestegården i Aurland kommune.

Struktur		Sum	Vekt i gram
Nyheim			
29	Pattedyr, art og beinslag ubestembart	497	
		497	114,5
34	Pattedyr, art og beinslag ubestembart	2	
		2	0,5
35	Pattedyr, art og beinslag ubestembart	9	
		9	1
36	Pattedyr, art og beinslag ubestembart	1	
		1	< 0,5
37	Pattedyr, art og beinslag ubestembart	15	
		15	1
38	Pattedyr, art og beinslag ubestembart	5	
		5	0,5
39	Pattedyr, art og beinslag ubestembart	20	
		20	1

Tabell 1 (forts.) Funnfordeling for strukturene 29-36 på Prestegården i Aurland kommune.

Struktur		Sum	Vekt i gram
Fossheim			
32	Pattedyr, art og beinslag ubestembart	135	
		135	34
Røys 1	Pattedyr, art og beinslag ubestembart	4	
		4	1,5
Struktur	Pattedyr, art og beinslag ubestembart	12	
		12	1

Tabell 2. Funnfordeling for struktur 32, røys 1 og uspesifisert struktur på Prestegården i Aurland kommune.

REPORT

RADIOCARBON DATING ANALYSES

BETA ANALYTIC INC.

Kalibrerte dateringer er oppgitt i rapportteksten foran.
For utfyllende opplysninger forøvrig omkring kalibrerte
dateringer henvises til Beta Analytics originalrapport
i muséets topografiske arkiv.

BETA ANALYTIC INC.

DR. J.J. STIPP and DR. M.A. TAMERS

UNIVERSITY BRANCH
4985 S.W. 74 COURT
MIAMI, FLORIDA, USA 33155
PH: 305/667-5167 FAX: 305/663-0964
E-mail: beta@analytic.win.net

REPORT OF RADIOCARBON DATING ANALYSES

FOR: Ms. Kjersti Randers
Universitetet I Bergen

DATE RECEIVED: November 8, 1994
DATE REPORTED: December 14, 1994

Sample Data	Measured C14 Age	C13/C12 Ratio	Conventional C14 Age (*)
Beta-77705	1650 +/- 60 BP	-25.0* o/oo	1650 +/- 60* BP
SAMPLE #: FOSSHEIM 33 ANALYSIS: radiometric-standard MATERIAL/PRETREATMENT:(charred material): acid/alkali/acid			
Beta-77706	1770 +/- 60 BP	-25.0* o/oo	1770 +/- 60* BP
SAMPLE #: NYHEIM 2 ANALYSIS: radiometric-standard MATERIAL/PRETREATMENT:(charred material): acid/alkali/acid			
Beta-77707	1930 +/- 60 BP	-25.0* o/oo	1930 +/- 60* BP
SAMPLE #: NYHEIM 6 ANALYSIS: radiometric-standard MATERIAL/PRETREATMENT:(charred material): acid/alkali/acid			
Beta-77708	1990 +/- 70 BP	-25.0* o/oo	1990 +/- 70* BP
SAMPLE #: NYHEIM 10 ANALYSIS: radiometric-standard MATERIAL/PRETREATMENT:(charred material): acid/alkali/acid COMMENT: the small sample was given extended counting time			
Beta-77709	1780 +/- 70 BP	-25.0* o/oo	1780 +/- 70* BP
SAMPLE #: NYHEIM 11 ANALYSIS: radiometric-standard MATERIAL/PRETREATMENT:(charred material): acid/alkali/acid			

Dates are reported as RCYBP (radiocarbon years before present, "present" = 1950A.D.). By International convention, the modern reference standard was 95% of the C14 content of the National Bureau of Standards' Oxalic Acid & calculated using the Libby C14 half life (5568 years). Quoted errors represent 1 standard deviation statistics (68% probability) & are based on combined measurements of the sample, background, and modern reference standards.

Measured C13/C12 ratios were calculated relative to the PDB-1 international standard and the RCYBP ages were normalized to -25 per mil. If the ratio and age are accompanied by an (*), then the C13/C12 value was estimated, based on values typical of the material type. The quoted results are NOT calibrated to calendar years. Calibration to calendar years should be calculated using the Conventional C14 age.

BETA ANALYTIC INC.

DR. J.J. STIPP and DR. M.A. TAMERS

UNIVERSITY BRANCH
4985 S.W. 74 COURT
MIAMI, FLORIDA, USA 33155
PH: 305/667-5167 FAX: 305/663-0964
E-mail: beta@analytic.win.net

REPORT OF RADIOCARBON DATING ANALYSES

FOR: Ms. Kjersti Randers

PAGE: 2 of 4

Sample Data	Measured C14 Age	C13/C12 Ratio	Conventional C14 Age (*)
Beta-77710	1520 +/- 70 BP	-25.0* o/oo	1520 +/- 70* BP
SAMPLE #: NYHEIM 12 ANALYSIS: radiometric-standard MATERIAL/PRETREATMENT:(charred material): acid/alkali/acid			
Beta-77711	1580 +/- 60 BP	-25.0* o/oo	1580 +/- 60* BP
SAMPLE #: NYHEIM 14 ANALYSIS: radiometric-standard MATERIAL/PRETREATMENT:(charred material): acid/alkali/acid			
Beta-77712	1670 +/- 60 BP	-25.0* o/oo	1670 +/- 60* BP
SAMPLE #: NYHEIM 15 ANALYSIS: radiometric-standard MATERIAL/PRETREATMENT:(charred material): acid/alkali/acid			
Beta-77713	1770 +/- 60 BP	-25.0* o/oo	1770 +/- 60* BP
SAMPLE #: NYHEIM 21 ANALYSIS: radiometric-standard MATERIAL/PRETREATMENT:(charred material): acid/alkali/acid			
Beta-77714	1520 +/- 60 BP	-25.0* o/oo	1520 +/- 60* BP
SAMPLE #: NYHEIM 22 ANALYSIS: radiometric-standard MATERIAL/PRETREATMENT:(charred material): acid/alkali/acid			

Dates are reported as RCYBP (radiocarbon years before present, "present" = 1950 A.D.). By international convention, the modern reference standard was 95% of the C14 content of the National Bureau of Standards' Oxalic Acid & calculated using the Libby C14 half life (5568 years). Quoted errors represent 1 standard deviation statistics (68% probability) & are based on combined measurements of the sample, background, and modern reference standards.

Measured C13/C12 ratios were calculated relative to the PDB-1 international standard and the RCYBP ages were normalized to -25 per mil. If the ratio and age are accompanied by an (*), then the C13/C12 value was estimated, based on values typical of the material type. The quoted results are NOT calibrated to calendar years. Calibration to calendar years should be calculated using the Conventional C14 age.

BETA ANALYTIC INC.

DR. J.J. STIPP and DR. M.A. TAMERS

UNIVERSITY BRANCH
4985 S.W. 74 COURT
MIAMI, FLORIDA USA 33155
PH: 305/667-5167 FAX: 305/663-0964
E-mail: beta@analytic.win.net

REPORT OF RADIOCARBON DATING ANALYSES

FOR: Ms. Kjersti Randers

PAGE: 3 of 4

Sample Data	Measured C14 Age	C13/C12 Ratio	Conventional C14 Age (*)
Beta-77715	1740 +/- 60 BP	-25.0* o/oo	1740 +/- 60* BP
SAMPLE #: NYHEIM 23 ANALYSIS: radiometric-standard MATERIAL/PRETREATMENT:(charred material): acid/alkali/acid			
Beta-77716	1690 +/- 80 BP	-25.0* o/oo	1690 +/- 80* BP
SAMPLE #: NYHEIM 26 ANALYSIS: radiometric-standard MATERIAL/PRETREATMENT:(charred material): acid/alkali/acid			
Beta-77717	1440 +/- 50 BP	-25.0* o/oo	1440 +/- 50* BP
SAMPLE #: NYHEIM 34 ANALYSIS: radiometric-standard MATERIAL/PRETREATMENT:(charred material): acid/alkali/acid			
Beta-77718	1540 +/- 60 BP	-25.0* o/oo	1540 +/- 60* BP
SAMPLE #: NYHEIM 35 ANALYSIS: radiometric-standard MATERIAL/PRETREATMENT:(charred material): acid/alkali/acid			
Beta-77719	1460 +/- 60 BP	-25.0* o/oo	1460 +/- 60* BP
SAMPLE #: NYHEIM 37 ANALYSIS: radiometric-standard MATERIAL/PRETREATMENT:(charred material): acid/alkali/acid			

Dates are reported as RCYBP (radiocarbon years before present, "present" = 1950A.D.). By international convention, the modern reference standard was 95% of the C14 content of the National Bureau of Standards' Oxalic Acid & calculated using the Libby C14 half life (5568 years). Quoted errors represent 1 standard deviation statistics (68% probability) & are based on combined measurements of the sample, background, and modern reference standards.

Measured C13/C12 ratios were calculated relative to the PDB-1 international standard and the RCYBP ages were normalized to -25 per mil. If the ratio and age are accompanied by an (*), then the C13/C12 value was estimated, based on values typical of the material type. The quoted results are NOT calibrated to calendar years. Calibration to calendar years should be calculated using the Conventional C14 age.

BETA ANALYTIC INC.

DR. J.J. STIPP and DR. M.A. TAMERS

UNIVERSITY BRANCH
4985 S.W. 74 COURT
MIAMI, FLORIDA, USA 33155
PH: 305/667-5167 FAX: 305/663-0964
E-mail: beta@analytic.win.net

REPORT OF RADIOCARBON DATING ANALYSES

FOR: Ms. Kjersti Randers

PAGE: 4 of 4

Sample Data	Measured C14 Age	C13/C12 Ratio	Conventional C14 Age (*)
Beta-77720	1810 +/- 50 BP	-25.0* o/oo	1810 +/- 50* BP
SAMPLE #: RØYS 1 ANALYSIS: radiometric-standard MATERIAL/PRETREATMENT:(charred material): acid/alkali/acid			
Beta-77721	3340 +/- 90 BP	-25.0* o/oo	3340 +/- 90* BP
SAMPLE #: RØYS 2 ANALYSIS: radiometric-standard MATERIAL/PRETREATMENT:(charred material): acid/alkali/acid COMMENT: the small sample was given extended counting time			

Dates are reported as RCYBP (radiocarbon years before present, "present" = 1950A.D.). By International convention, the modern reference standard was 95% of the C14 content of the National Bureau of Standards' Oxalic Acid & calculated using the Libby C14 half life (5568 years). Quoted errors represent 1 standard deviation statistics (68% probability) & are based on combined measurements of the sample, background, and modern reference standards.

Measured C13/C12 ratios were calculated relative to the PDB-1 international standard and the RCYBP ages were normalized to -25 per mil. If the ratio and age are accompanied by an (*), then the C13/C12 value was estimated, based on values typical of the material type. The quoted results are NOT calibrated to calendar years. Calibration to calendar years should be calculated using the Conventional C14 age.

SAMLET FOTOLISTE

*Utgravning av kokegropfelt**Prestegarden, gnr.12, (Nyheim og Fossheim, bnr. 5 og 6), Aurland k. Sogn og Fjordane.***Film 1**

<i>Neg.nr.</i>	<i>Billedtekst</i>
2, 3	Struktur 1, framrenset i plan
4	Oversikt, nordøstre del av felt, sett mot N. Struktur 24,25 midt i bildet til venstre, struktur 21-23 (går i hverandre) bak disse mot høyre.
5, 6	Oversikt, del av feltet sett mot NV og V. Struktur 21-23 omlag midt i bildet.
7	Oversikt, østre halvdel av feltet, sett mot SSØ. Røys 1 v/person bak gjerdet.
8-10	Oversikt, søndre del av feltet, sett mot N, NV og V. Struktur 2 til 10 omlag midt i bildet til venstre.
11	Oversikt, del av søndre felt i forgrunnen, sett mot NØ.
12	En del strukturer i søndre felt snittet. Ildsted 6 foran til høyre. sett mot Ø.
13,14	Struktur 22 (til venstre) og 23, profilsnitt.
15	Struktur 20, profilsnitt. Bakenfor sees strukturene 19,18,27. Lenger bak sees strukturene 14,15,16 og 17. Sett mot østlig retning.
16	Struktur 25, profilsnitt.
17	Struktur 24, profilsnitt. Strukturene 21-23 sees bak til venstre.
18	Struktur 21 (til venstre) og 22, profilsnitt.
19-20	Oversikt, feltet sett mot SØ og S.
21	Struktur 26, ferdig utgravd. Bare omrisset av gropa sees tilbake.
22-23	Matjordslaget fjernes foran selve tunnelpåslaget. sett mot ØNØ.
24	Oversikt, framrenset "snippen", grustunga som løp ut mot sør hvor bl.a. strukturene 34 til 39 lå. Sett mot S.
25	Samme som over. Struktur 34 i forgrunnen, 35 og 36 bak. Sett mot NV.

Film 2"Røys 1" / rydningsstein?

1,2,3	Steinsamlingen avtorvet og opprenset, sett mot NØ, NØ og SSV.
4	Mislykket/makulert.
5-6	Profilsnitt A-A opprenset. Kullgrop sees tydelig. Sett mot NØ og N.
7-8	Kullgrop/kokegrop framrensa i plan, detalj.
9	Steinsamlingen ferdig utgravd. Sett mot NØ.

"Røys 2" / grop med rullestein

10-12	Steinsamlingen avtorvet. Sett mot N, N og NØ.
13	Danuta og Siljar.
14-15	Profilsnitt A-A, sett mot N og NØ.
16,17	Profilsnitt B-B, sett mot N. Nedskjæringen sees (noe utydelig på bildet).
18-19	Det meste av steinene og nedgravningen ferdig utgravd. Bare bunnsteinene ligger igjen da bildet ble tatt. Sett mot Ø og N.

Film 3

10	Undersøkellesområdet ligger helt i enden av denne terrassen, sett mot ØSØ.
11	Fossheim med terrassen bakenfor/ovenfor tunet. Sett mot VNV.
12	Våningshuset på Nyheim til venstre i bildet. Terrassens markerte avgrensning sees tydelig ovenfor huset og videre mot høyre for dette. Sett mot Ø.
21,22	De to brynene.
23,24	Krittpipa.